

Literatūra
un Māksla

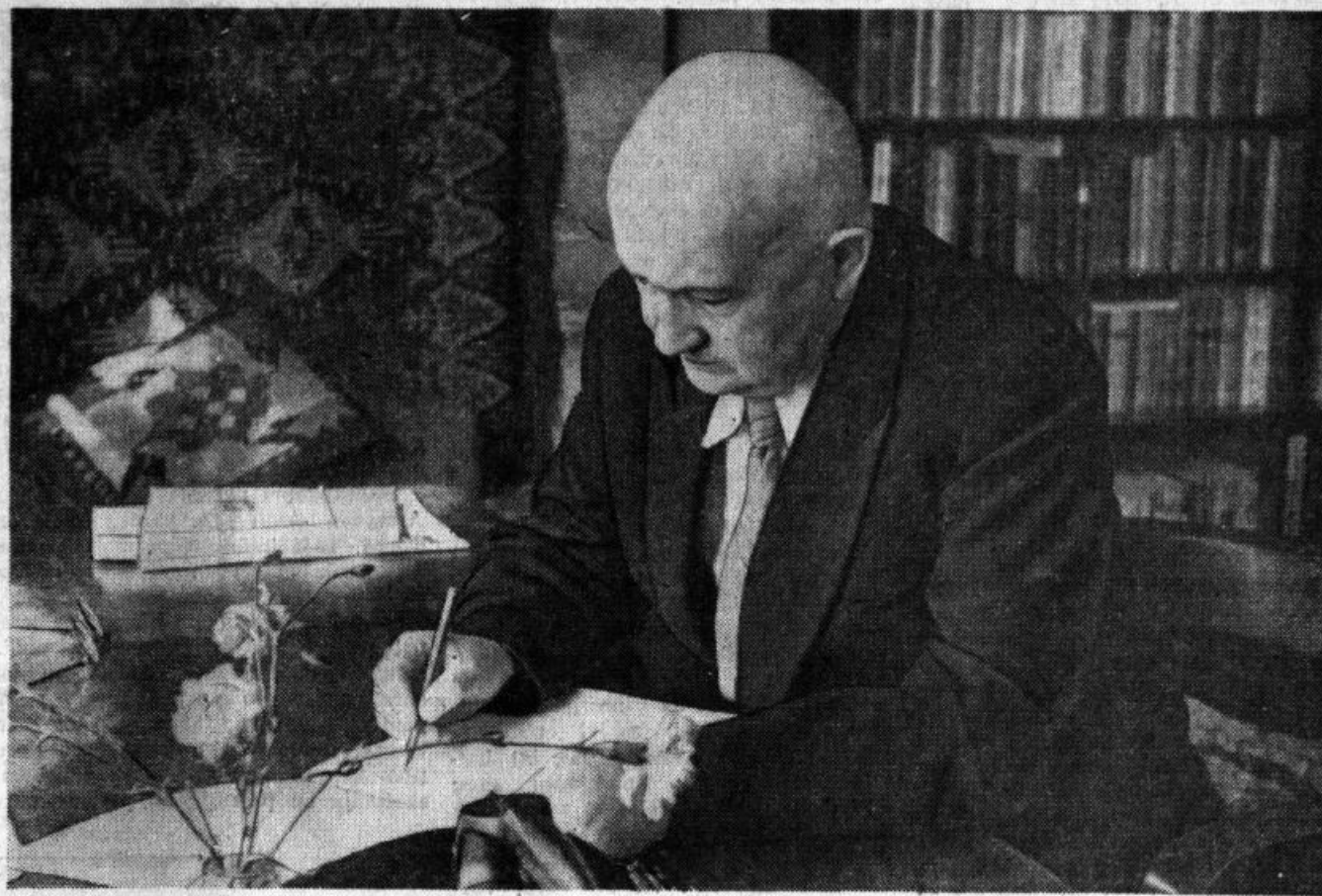
LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1954. G.

16. MAIJĀ

Nr. 20 (487)

Dzīves pavasara dzejnieks

JANIS SUDRABKALNS

Vai esat agrā ziedoņa rītā leklaušus savijņojošā cīruļu dziesmā, kas, smaržīgā vēja nestā, aizspurdz pār tikko uzartajiem, vēl mazliet dzestrajā gaisā viegli kūpošajiem un brūnajiem tīrumiem? Doms un sirdi tad satrauc dedzīgas augšanas ilgās, gribas plaukt līdzī zāliem asniem, darīt lielus un labus darbus. Un līdzīgs ir pārdzīvojums, ko sajūtam, lasot Jāņa Sudrabkalna dzejas un prozas tēlojumus. Varbūt tas tāpēc, ka Sudrabkalnam pašam cīruļi ir mīļākie putni, kuriem viņš allaž liek dziedāt savos darbos. Varbūt šis salīdzinājums iedzīvojas prātā arī tad, kad cīruļiem ir sava smalka, īpatnēja un neatdārkājama balss, kuras nav citiem jaukajiem lauku un mežu dziedotiem, — un tādas vienreizējas, dziļi individuālas intonācijas katreiz sadzirdam arī mūsu Tautas dzejnieka balsī. Viņu mēs nesajauksim ne ar vienu citu. Bet visvairāk, liekas, šis Sudrabkalna dzeju salīdzinājums ar cīruļiem dabas atmodas dienās ir vietā tāpēc, ka viņš ir pavasara dzejnieks, kura darbi liek lasītājam dziļi ielūkoties dzīvē, māca apjaust tās skaistumu, nēgurstoši mudina augt, sauc cilvēku piepildīt dzīvus un cēlus sapņus.

Sešdesmit mūža gadi, kas rīt aprit izcilākajam latviešu padomju dzejniekam, ietver sevī smagu un rūgtu pārbūvību, kvēlas cīņas un gaļu uzvaru laikposmu mūsu tautas vēsturē. Šie gadi nav bijuši ērti un raiti pakāpieni, pa kuriem viegli un bez pūlēm, tikai augšupejošā, nemaldīgā virzienā gājies dzejnieks savu ilgu kalnā. Šie gadi ir bijuši Sudrabkalnam dedzīgu brīvības meklējumu, patiesības alku, reizmē vīentūlīņa šaubu un tumšās nezināšanas pilni gadi vecajā, drūmajā kapitalistiskajā pasaulē, kur cilvēks cīvēs ilgu laiku. Tautai, tās revolucionarajām cīņām Sudrabkalns tuvojas sarežģītā ceļā, un tikai padomju iekārtā viņš pilnām sāks izprast sabiedrības attīstības likumsakarības, sāks apzinīgi un uzticīgi kalpot Komunistiskās partijas cīņu idealitē, kas atkal sa dzejnieka talanta spārnus vēl nebijušā vērienā, padara viņu par tautas dzejnieku šī vārda vislabākajā nozīmē.

Sudrabkalna bērnišu apspēd 1905. gada revolūcijas drošās līsmas, atsaucīgo un jūtīgo Plebalgas zēnu sajūsmīna un aizgrābī Raipa «Tālas no skapas zilā vakarā», iedodot jaunajā dvēselē kvēlas ilgas pēc taisnības un atpūtes. Viņš agri iemīl krievu rakstniecību, kuras idejisko spēku un audzinošo lomu zīmīgi raksturo Maksims

Gorkijs: «Krievu literatūra sevišķi pamācoša, sevišķi vērtīga ar savu plašumu — nav tāda jautājuma, ko tā nebūtu izvirzījusi un nebūtu centusies atrisināt. Tā ir galvenā kārtā jautājumu literatūra. Ko darīt? Kur labāk? Kas vairāk? — tā jautā.» Šie jautājumi nodarbina arī vēl gados jauno, bet zinātkāro nākamo dzejnieku Jāni Sudrabkalnu. Puškina un Lermontova, Gogoļa un Nekrasova, Leva Tolstoja un Saltikova-Sčedrīna, Aleksandra Bloka sacerējumi palīdz viņam meklēt atbildi augošajam nemieram, neatlaidīgajiem jautājumiem.

Rūpīga un aizrautīga iepazīšanās ar Raipa darbiem, krievu un Rietumu klasisko literatūru pasarga Sudrabkalnu no dekadences ietekmes, jau daiļrades sākumā māca viņam nopietnu, atbildīgu attieksmi pret rakstnieka darbu, kam jākalpo tautai, jāpalīdz risināt svarīgus dzīves uzdevumus.

Sudrabkalna jaunības dienu dzejas ir ļoti daudz skanīgu, smalki izslīpētu pantu, brīnišķīgu epitetu un vārdu, viņa vārsmās bāgo versmains dvēseles nemiers, bet šo brāzmaino pārdzīvojumu virpulī vēl dažkārt pazūd domas skaidrība. Dzejnieks savas pirmās grāmatas «Spārnātā Armada» (1920.) levdadzējoļi aicina sākt cīņu par saviem sapņiem, bet pats viņš vēl nezina cīņas veldu, jo skaidri neredz pašas cīņas, savu sapņu konkrēto mērķi.

Pirmās pasaules karš tuvina Sudrabkalnu reālajai dzīvei, barojas, sīvajos kauju laukos dzejniekā dzimst neatvairāmas alkas pēc tautu brālības un draudzības. Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas ietekmē Sudrabkalna romantiskajā dzejā drošāk un jūtīgāk, asāk ieskanas pārvērdību laikmeta motīvi. «Viņš raksta apgarotu himnu brīvībai, kas viņa ledomal notēlojas simtējādās zalgojošās krāsās, — saka Sudrabkalna dzejas ceļa pašķirējs Andrejs Upīts. — Jūsme par lepniem un spītīgiem brīvības slavu paudžiem karogiem. Viņu aizgrābī revolūcija, kas atbrīvo zemes un tautas, nolaidusi savus kuģus jūrā, nekāds liktenīgs negaiss to vairs nesatrieks. Un vēl Sudrabkalns raksta ceļa dziesmu proletariātam, kas allaž gājīs atbrīvošanas kustības priekšgalā — jaunā gaismā vienot pasaules. Tas ir levdzējošs, radikāls lūzums dzejnieka atzīnā, viss lielā talanta spēks pavēršas jaunā gultnē, kur no grāmatām un dzīves vērojamos gūtās bagātības dabū jaunu izlietojumu virzienā uz skaidri saskatāmiem sociāliem mērķiem.»

Kapitalistiskās Latvijas sprosts sadragā «Spārnātās Armadas» kuģu trauksmainās buras, saplōsa cilvēciņas ideālus. Dzejnieks, reiz kāri ieelpojis vētrālo un drosmīgo revolūcijas dienu brīvo, veldzējošo gaisu, smok buržuāziskās sabiedrības seklajā un smacīgajā atmosferā.

Dziļi pārdzīvodams darba tautas cīņus, Sudrabkalns savās dzeju grāmatās «Pārvērtības» (1924.) un «Spuldze vējā» (1931.) pasaka daudz rūgtu, atmāskojošu vārdu, par kapitalistisko iekārtu. Dzejnieks redz, ka daudz ir neapklātu galdu strādnieku drēgnajos mājokļos, kur salduma tik, cik vien ir sapņu mēdus. Viņa vārsmas kļūst reālistiskākas, skarbakas. Sudrabkalns tagad bieži nēm talkā arī savu satiriku Olivereto spaļu, kura reizēm droši un bargi šausta jaunos latviešu kaklakungus, viņu tikumus un likumus, mantas kārti un gara trulumu.

Dzejnieka dvēselē dzīva glabājas revolūcijas dienu gaišā atbalss, bet, nesajūdzams cieši blakus latviešu revolucionāro cīņtāju, komunistu plecu, viņš atkal bieži iegrimst vīentūlībā, grāmatu pasaulē, raksta interesantas, lietpratīgas recenzijas — par muziku, teātri, sniedz faktus bagātus ārzemju literatūras apskatus, sacerē dzejiskus mazus prozas tēlojumus, kuros pauž savas atziņas, vērojumus, spīgti uz zīmē ikdienas ainas Rīgas nomalēs («Vienā bezdelīgā lido», 1937.). No vienas puses, viņš redz, kādas briesmas visai dzīvei nes fašisms, zina, ka vienīgais ceļš tā novēršanai ir cīņa, bet, no otras puses, nebūdamas tieši saistīts ar revolucionāro pagrīdes cīņu, līdz ar to neredzēdams praktisku izeju no posta. Sudrabkalns kopā ar savu dzejas varoni Kirilu Pelnu slīgst pesimismā; abiem brīžiem liekas, ka globā vairs nav nevienas jūras, kas vēl saukt šūpoties kuģu grīdā. Ir mirkļi, kad dzejnieku moka skumjas, viņam gribas vai raudāt, bezdelīgi paceļoties no jūnta kores gaisā. Skiet, ka tas vairs nekad nejutīs laukā sajaukamies ķimeņu un vērmēju reibinošo smaržu, neredzēs rīdošās ābeles, nevēros atvārā zivju lokus. Bezdelīga, kas aizskrien zilajā dzīlē, liekas, ir aizņējošā jaunība.

Un tomēr Sudrabkalns nekad pilnīgi nebedz ticēt dzīves pavasarim, labākajai nākotnei, brīves uzvarai. Vismelnākajā fašisma naktī, 1939. gadā, satirisko dzeju izlasē «Cīruļi ziemā» viņš kā pirmās leviēto agrāk uzrakstītās vārsmas, kurās kā gaisis atgādinājums skan optimistisks sauciens: «Ticiet cīrulim, gaismas pilnam ritam pār

Turpinājums 2. lapa pusē

Latviešu padomju mākslas iedarbība pāraugusi republikas robežās. Andreja Upīša, Viļa Lāča romāni un citu rakstnieku darbi tulkti daudzās valodās. Jāņa Ivanova 6. simfoniju dzird koncertos Maskavā, Prāgā, Bukarestē, Varšavā. Tautas mākslinieks A. Frinbergs dzied latviešu dziesmas Kanadā. Tas nosaka arvien lielākas prasības mūsu padomju mākslas meistariem celšanā, tās idejiskuma un daļuma izkopšanā, izejot no šīm augstajām prasībām, jāvērtē arī padomju komponistu darbs.

Sodien sāk darbu Latvijas Padomju komponistu savienības valdes VI plenums, lai plašas sabiedrības priekšā sniegtu pārskatu par pusotra gada laikā veikto darbu.

Jāsaka, ka ir pamats runāt par dažiem nopietniem sasniegumiem. Radīti lieli kapitāli darbi — J. Ivanova un A. Skultes simfonijas, A. Zilinska un Elīnes Zālītes muzikālā komedija «Zilo ezeru zemē». Top M. Zariņa opera «Uz jauno krastu», pie operas pēc Raiņa lugas «Mīla stiprāka par nāvi» strādā N. Grinfelds. I. Jerjomin drīz pabeigs operu «Liza Calkina». Skaņražu saime papildinājusies ar jauniem biedriem no konservatorijas absolventiem. Komponistu savienība kopā ar LĻKJS Centraļo Komiteju sarīkojusi masu dziesmu konkursu, kurš deva zināmu skaitu jaunu dziesmu. Pusotra gada laikā izdots vairāk nekā 100 kora dziesmu. Komponisti plaši praktizējuši savus autoru koncertus, galvenokārt periferijas kultūras namos — kopš 1953. gada sākuma notikuši 122 tādi koncerti. Panākis zināms lūzums arī Komponistu savienības iekšējā radošā darba organizēšanā, bet vēl daudz jāstrādā, lai savienība kļūtu par organizāciju, kur katrs komponists varētu atrast biedrisku un kvalificētu palīdzību savai daiļradei.

Skaļtīslīši liela raža ir simfoniskās muzikas laukā. Nozīmīga parādība latviešu muzikā ir abas jaunās simfonijas — J. Ivanova un A. Skultes. Lai gan tām nav fiksētas programmas, no abu darbu muzikas tēliem nepārprotami dves mūsdienu elpa, savijpojoši cilvēciski pārdzīvojumi. J. Ivanova 7. simfonijā var nojaust zināmas saites ar viņa 6. simfoniju — spīgtais tautiskais elements, spriegā melodiskā elpa, kas saistās ar cilvēku psiholoģisko pārdzīvojumu atklāsmi. A. Skultes plaši tvertajā darbā daudz gleznainas tēlainības, programmatisku elementu savijpojošās idejas izpaušmē. Abas monumentālās simfonijas iezīmē visa plenuma idejiski māksliniecisko līmeni, tās augstās idejiskā brīduma un mākslinieciskās meistarības prasības, ko mūsu laikmets izvirza visiem skaņu māksliniekiem. Simfoniskās muzikas klāstu papildina vēl vairāki simfoniski sacerējumi. Atzīmējams, ka šie darbi — I. Daiņmaņa simfoniskā poema, A. Kalniņa «Dzīve uzvar», V. Meļeškina «Tuksneša iekarošana», V. Kaminska «Liepnas kauja» — ir jauno autoru diplomdarbi, ar kuriem tie beldz vai jau beiguši Valsts konservatoriju. Vairumam šo darbu tematika gan ir aktuāla, bet nav pietiekami konkrēta.

Nevar apmierināt stāvoklis masu dziesmu žanrā. Kaut gan pēdējā gadā radušies vairāki desmiti jaunu dziesmu un daudzas no tām ir vērtīgas (J. Ozoliņa «Solījums partijai», «Sūpļa dziesma», M. Zariņa «Miera maršs», P. Smilgas «Ir tāda partija», I. Jerjomina «Pie viena gaida» u. c.), tomēr tas viss ir par maz. Un, galvenais, latviešu padomju masu dziesma joprojām vēl nespēj sacensties ar daudzu citu republiku komponistu dziesmām melodiskās plevīcības, satura iedarbības ziņā. To pierāda kaut vai tāds fakts, ka neviena latviešu padomju komponista dziesma nav vēl iekarojusi Vissavienības estrādi, ļoti retas kļuvušas par visiem pazīstamām sadzīves dziesmām mūsu republikā. Runājot par dziesmu jaunrades trūkumiem, nevar nenotiekt, ka pie mums joprojām nevelojas dzejnieku-dziesminieku kadri. Sausa deklarativisms, saistoša sīzeta trūkums, tekstu «nedziedamība» — lūk, kaites, kas piemīt vairumam dzejoļu, ar kuriem nākas sastapties komponistiem, strādājot pie dziesmām. Grūti tādos gadījumos cerēt uz panākumiem. Vēlreiz nākas atzīmēt, ka Latvijas Padomju rakstnieku savienība ar zināmu vienaldzību izturas pret dziesmu tekstu radīšanas jautājumiem.

Aizīstot, ka publicēto un arī vēl nepublicēto dziesmu vidū ir tādas, kas pelna lielāku ievērību, plašāku propagandu, tomēr nākas konstatēt, ka mūsu dziesmu, īpaši a capella kora dziesmu jaunradē bieži vien trūkst drosmes, radošu meklējumu. Nodrāzti štampi, pelēcība, zināma emocionāla neitralitāte nereti atbaida izpildītājus un klausītājus no tādas šķietami jaunās, bet būtībā itin novecojušas dziesmu produkcijas. Ļoti maz tiek rakstītas plaši izvērstas, simfonizētas kora dziesmas, kuras tik bagātīgi pārstāvētas pie latviešu klasiķiem. Jēk. Mediņa «Purvs un raceļi» (M. Kēmpes teksts) ir gandrīz vai vienīgais mēģinājums. Blakus atsevišķiem spīgtiem darbiem daudzi komponisti raksta pelēcīgus sacerējumus ar sīkām domām un jūtām, kas nerada prieku ne izpildītājam, ne klausītājam. Te bieži vien mazāk valnojamā talanta trūkums nekā pavisā dzīves uztvere, nekritiskā pleeja savai jaunradei.

Latviešu padomju muzikas propaganda nostādīta pilnīgi neapmierinoši. Komponistu darbi atskan plenumos un pēc tam paliek guļot portfeļos un netiek vairs cīlāti. Iepriekšējos plenumos guvuši labu atzinību daudzi darbi, kuri šodien pilnīgi aizmirsti. Šai sakarībā mināmi, piemēram, Barisona simfoniskie darbi, M. Zariņa «Valmieras varoņi», Ivanova 4. un 5. simfonija, Utkina «Uvertūra», 2. simfonija, Skultes svīta no muzikas lugai «Princese Gundega», svīta no muzikas filmai «Rains», Kēpiša koncerts čellam, Jēk. Mediņa koncerts klarnetei, Grinfelds kantātes «Karā kautā dvēselīte» un «Saules vārti» un daudz citu darbu. Ja vēl Radio kaut ko dara latviešu padomju muzikas propagandā, tad Filharmonijā, kuras tiešais uzdevums ir sistematiski propagandēt latviešu padomju muziku, galīgi šo uzdevumu aizmirsusi.

Presē bieži vien pamatoti pārmet komponistiem masu dziesmu trūkumu. Bet, no otras puses, pagājušā gada decembrī notikušajā konkursā premētās un ieteiktās dziesmas koncertos nedzied. Radio pārraidījis šīs dziesmas tikai 2 reizes. Kā var runāt par tautas vērtējumiem, kad komponistu darbi līdz tautai nemaz nenonāk? Pirms dažiem gadiem Radioinformācijas pārvalde bija noorganizējusi padomju dziesmu ansambli, lai propagandētu masu dziesmas. Ansamblis guva labus panākumus, popularitāti. Tagad šis vērtīgais kolektīvs likvidēts. Sodien komponistu rīcībā nav profesionāla kora, kas uzņemtos jauno dziesmu atskaņošanu. Valsts koris, kam jāveic liels koncertu plāns, var uzņemt savā repertuārā tikai mazu daļu no jaunām dziesmām. Tas viss nomāc komponistu jaunrades iniciatīvu dziesmu žanros.

Jau vairākus gadus presē tiek cīlāts jautājums, ka Radio orķestris atklātiem simfoniskiem koncertiem nav piemērots ierobežotā stīgu grupas sastāva dēļ. Lielī simfoniskī darbi tādēļ nevar tikt pilnvērtīgi atskaņoti. Bet sabiedriskās domas vienprātīgais pieprasījums līdz šim nav ievērots. Ja pievieno vēl to, ka Valsts izdevniecības muzikas redakcijai no gada gadā piešķir niecīgus papīra fondus un ka tādēļ mums nav līdz šim iespēsti pat ar Stalīna premiju apbalvotie darbi, — tad varam konstatēt, ka mūsu muzikas dzīvē organizatoriskā puse nostādīta ļoti vāji un nesekmē komponistu jaunradi.

Būtu laiks stāties pie šo un arī citu organizatorisko jautājumu nokārtošanas. Tas, bez šaubām, stimulēs komponistu jaunrades aktivitāti un klausītāji varēs saņemt arvien vairāk un arvien labākus gan lielu, gan mazu formu muzikas darbus. Tai pašā laikā visā asumā izvirzāma prasība, lai Komponistu savienības vadība atrod ceļus visas komponistu saimes idejiskā brīduma un mākslinieciskās meistarības celšanai. Tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu skaistas, savijpojošas muzikas pārpilnības radīšanu.

PSRS AUGSTĀKĀS PADOMES PREZIDIJA
DEKRETS

Par b. V. T. Lāča apbalvošanu ar Ļeņina ordeni

Sakarā ar Latvijas PSR Ministru Padomes Priekšsēdētāja b. V. T. Lāča pēdēsmīto dzimšanas dienu un atzīmējot viņa nopelnus Padomju valsts labā, apbalvot b. Vili Teņa d. Lāci ar Ļeņina ordeni.

PSRS Augstākās Padomes Prezidija Priekšsēdētājs K. VOROŠILOVS

PSRS Augstākās Padomes Prezidija Sekretārs N. PEGOVS

Maskavā, Kremļī
1954. gada 11. maijā

Dzejas dailes nešķīramā pavadone

Jāņa Sudrabkalna publicistika

Ik ritus, atverot jaunu, pēc svaigas iespiedkrāsas smaržojošu avīzi, mēs ar to sarunājamies kā ar vistuvāko draugu. Avīze ir kā sen gaidīts dārgs ciemiņš, kas mums atnes svarīgas vēstis, viņa ir tā žilgā zilīte, kas nenogurdama cilvēkiem spārnēm aplido lasītāju miljonus. Avīze ir mūsu uzticamākais palīgs, skolotājs, padomdevējs. Laikraksts mūs ir izaudzinājis par padomju pilsoņiem, un caur laikraksta slejām ik dienas mēs sarunājamies par savu darbu, par cīņām, sarunājamies ar savu Partiju un Padomju valdību.

Sapņēmot svaigu laikrakstu, mēs pūkstojam sirdi ik reizī acīm meklējam Jāņa Sudrabkalna vārdu un ļoti bieži to arī atrodam, jo nevar pat iedomāties laikrakstu bez ievērojamā dzejnieka līdzdalības. Pārļapojojot gadu gaitās podzeltējušo komplektu lappuses, kā dzīvs un mums runā Jāņa Sudrabkalna teiktais vārds. Nav mūsu padomju presē nevienas svētku, uzvaru un cīņu dienas, kad Tautas dzejnieks nebūtu runājis arī kā publicists. Nevaram ne iedomāties mūsu periodiku bez Sudrabkalna.

Bet, pārļapojojot Tautas dzejnieka ideju, domu un spožas dzejas meistarijas spārnētās lirkas grāmatas, sapratīsim, ka nav iespējama arī liela dzejnieka talanta tapšana bez publicista darba, bez līdzdalības laikrakstā, kas tuvinā, leved viņu dzīvē.

Pats Jānis Sudrabkalns saka: «Lieli piemierinājumu man sagādā darbs avīzē, tas liek man sevišķi asi sajust sakarus ar dzīvi un tautu. Daudzi mani dzejot ir izauguši no laikrakstu materiāla». Un patiešām! Ja palūkojamies Sudrabkalna «Brāļu salmes» lappusēs, kur no ikvienas vārsma runā dzīve, tautas ciešanas, cīņas elpa un uzvaras gavīles — redzam, ka dzejnieks allaž saklausījis dzīves pulsu, allaž atbilstoši katra žanra prasībām iemiesojis lielas jūtas gan dzejas vārsma, gan miniaturās, gan kvēlā publicistikā. Protams, dzeja ir un paliek galvenā mākslas nozare, kurā vispilnīgāk izpaužas Sudrabkalna talants. Paša dzejnieka vārdi par atsevišķa dzejoļa tapšanu no laikraksta materiāla nav jāsaprot burtiski. Sudrabkalna dzeja ir ļoti daudzveidīga: tajā izpaužas Partijas un Padomju valdības politika, padomju ideoloģija, padomju cilvēka dzīves gudriba un jūtu dzīve, laikraksta materiāls bieži vien ir bijis tā kā galvenais stimulators, kādas temas vai dzejoļa galvenā motīva rosinātājs. Jādomā gan, ka katram Sudrabkalna dzejotim ir bijis savs īpašs tapšanas process. Apskatot atsevišķus dzejoļus, pie vislabākās gribas, protams, mēs ne ar kādu analīzi, ne ar kādiem mikroskopiem nevarēsim atšķirt, kādi lespaidi un materiāli te ietilpūši no laikraksta, kādi no tautas sarunu valodas, kādi no daudzajām izlasītajām

grāmatām. Sudrabkalna meistarības kalve dzejas sacerēšanai nepieciešamās sastāvdaļas sakausētas tik cieši, ka nav vairā samana dzīves materiāla jēlviela vai atsevišķi fakturas elementi. Dzīves materiāls, dzīves patiesība te pārkausi mākslas patiesību. Ticēsim pašam dzejniekam, kad viņš allaž atgādina, cik dzejniekam nepieciešami būt arī avīzniekam, publicistam.

Sudrabkalns kaislī saka: «Cīņas» slavenā pagātne, liesmainais vārds un augstie mērķi uzliek lielus pienākumus. Kad atceramies, kā avīznieku, žurnālistu darba laukā cīņīgi strādājuši tautas atmodas laika ievērojamie darbinieki, vēlāk Rainis, Jānis Asars, Jansons, Stučka, Rozīņš, Augusts Deglavs, Pīpiņš-Vīzulis, Blaumanis, Andrejs Upītis un daudzi citi ievērojami vārda meistari, sajūtam, cik lielu pienākumu nastu paceļ plecos katrs, kas strādā avīzē. Mums jābūt lielo rakstnieku un avīznieku cīņīgiem, un tas nav nekāds mazais un vieglais uzdevums». Sogad, kad atzīmējam mūsu «Cīņas» 50 slavenus leģendārus cīņas gadus, viņš uzbūra šādu tēlainu emocionālu ainu:

«Pirmdienas vai kādas citas dienas, kad neiznāk «Cīņa», ir pelekākas, garlaicīgākas, tukšākas. Pļevakārē pastiecas atnes «Pravdu», un izplešas tad lasītāja redzes loks, rodas jauni pazīpās. Bet ritam jāauzaust ar «Cīņu» tāpat kā ar sauli. Atveru avīzi un domāju — varbūt tur kāda jauna vēsts par tautu draudzības un miera kustības nostiprināšanos un izaugsmi pasaules svaros pārsverš amerikāņu kara kurnātāju draudus un jaunas militāras bāzes. Varbūt atradīšu kādu dzejoli, lirisku vai satirisku, skaidru un spēcīgu, kādus raksta Mirdza Kempe, un tā būš, sevišķi priecīga diena...»

Sudrabkalns allaž atsaucies uz M. Gorkija, V. Majakovska, A. Tolstoja, I. Erenburga un citu padomju rakstnieku piemēriem. Viņš ne tikai skubinājis citus, bet arī pats vienmēr rādījis priekšzīmi. Apbrīnodams A. Upīša milzīgās darba spējas un erudīciju, viņš jo zīmīgi saka: «Allaž rakstnieks bijis laudis, darba kabinetu no sabiedrības šķīr vienas durvis, kas atvērusies vienmēr, kad saukuši pilsoņa pienākumi... Allaž Andrejs Upītis bijis arī rosiģis un spīdošs žurnālists un publicists, un šis amats padodas pilnā mērā tikai tam, kas jūtas dienas notikumos kā zivs ūdenī un kas no šiem dienas notikumiem prot izlobīt dziļāku, vienotāju un virzītāju jēgu». Vēl un vēlreiz gribētos šos vārdus attiecināt uz pašu Sudrabkalnu, kurā darbības publicistikā pilnām to apstiprina. Ar savām dzejām, miniaturām un īpaši

ar publicistiku viņš tiešām parāda, ka avīznieka-žurnālista amats tam padodas pilnā mērā, ka viņš dienas notikumos jūtas «kā zivs ūdenī».

Sudrabkalns kā mākslinieks nevar dzīvot bez laikraksta, gluži tāpat kā ikviens padomju cilvēks nevar iedomāties savu apzinīgo dzīvi un darbu bez padomju preses. Kad dzejnieks sūta tautā savus dzīju jūtu un gudru domu apgarotos vārdus, viņš zina, ka tie tie pie lasītājiem gandrīz divi simti tūkstošu «Cīņas» eksemplāros. Tas ir patiešām milzīgs skaits! Bet, ja iedomājamies, ka katru avīzes numuru lasa vesela ģimene, ka klubā, bibliotēkā, sarkanajā stūrītī šīs lasītāju pulks sašņiedz desmitus un pat simtus lasītāju — tad varam apjaukt, cik nepieciešams tautai ir rakstnieks-publicists.

Sudrabkalna publicistika pēc satura ārkārtīgi daudzveidīga. Viņš slavina šis Oktobri, Partiju, Lēninu, Staļinu, Pirmo Maiju, Padomju presi, viņš runājis līdz gandrīz ikreiz, kad Partijai un Valdībai jāveic kāds svarīgs pasākums. Viņš kā publicists — lielš vārda mākslinieks atmakskojis starptautiskos kara kurinājumus. Viņš šausmīgijs atpalcību, cīdinājis pirmindniekus,

Kārlis Krūza

Svētku sveiciens
Jānim Sudrabkalnam

Lai mūžam tuva Tev tā vara,
Kas visiem vārdiem liesmot liek
Un dzeja tos tik dzīvus dara!
Lai mūžam tuva Tev tā vara,
Kas gādā, lai vēl vairāk spara
Un darba prieks vēl lielāks tiek!
Lai mūžam tuva Tev tā vara,
Kas patiesībai liesmot liek!

Viņš slavina šis vienkāršos padomju cilvēkus — darba varoņus. Viņš nerimdam daudzinajis tautu brālību, padomju zemes skaistumu un varenību. Viņa publicistikas rakstos ar dziļu erudīciju atspoguļojas krievu klasiskās un padomju literatūras lielas lūtas. Visas pasaules dižākie rakstnieki — Tolstojs, Gēte, Sekspīrs, Frāns, Gorkijs, Majakovskis un daudzi citi caur Sudrabkalna publicistiku atkal un atkal tiek tuvināti tautas masām. Atstāstīt Sudrabkalna publicistikā raksta saturu nav iespējams. Te harmoniski saplūst tik daudz sakarību, mīļdarbību, faktū, vēstures notikumu, ir tik liela motīvu bagātība, te ietvertas tik milzīgas, apbrīnojamās enciklopedista zināšanas no visdažādākām dzīves un

mākslas nozarēm — ka patiešām viņa raksti tāpat kā muzika, glezna vai daļlīteratūra vairāk uztverama ar jūtam nekā ar prāta analīzi.

Tāpat kā dzejas mākslā, arī publicistikā Sudrabkalns vienmēr ir svaigs, jaunradošs. Katrs viņa nākošais raksts kā uzbūvē, kompozīcijā, tā arī izlietoto materiālu un valodas tēlainības līdzekļu izvēles ziņā pilnīgi citādāks. Kā Sudrabkalna publicistikas paraugu var minēt daudzus jo daudzus viņa rakstus. Acumirklī paklausīsimies, kā Sudrabkalns runā par lielo cilvēces ģeniju Lēninu: «Dzejnieki visās zemēs ir meklējuši vārdus, kas izteiktu Lēnina dzīves un darba dziņību. Vladimirs Majakovskis, dzīvodams un elpodams revolūcijas dzīvi un elpu, jaunā laika domām un notikumiem atradis jaunus vārdus un ritmus. Vārdi slejas stāvus kā strauji zirgi, svelpi kā lodes, cērt kā zobeni, dedzina kā uguns». Citā vietā Sudrabkalns saka: «Lēniņa dzīmis pavasarī, ap viņu šalc pavasara vēji, koku stumbros kāpj dzīvības sulas, kallos zāros briest pumpuri». Lai daudzajam emocionāli dziļajam gleznām piedotu vēl lielākas dimensijas, publicists-mākslinieks savā stāstījumā iestarpina tālas pagātnes cilvēces vēstures ainas: «No seniem laikiem mirdz mums pretī ilgu pilnas cilvēka acis, kas pilnas tālumos saskatīt jaunu, taisnīgu, laimīgu dzīvi. Kāds akmeņu tēseļs Eģiptes smiltīs, pagurdams saules svelmē, saujdzams uz savām krūtīm vai visas milzīgās piramīdas svaru, domāja par atpūti zem palmas, labām vakariņām, priecīgiem bērnu smiekliem». Vēl citā vietā doma par Lēninu izvērsas atkal pavisam jaunā emocijā: «...tik tuva darba tautai ir Lēnina valoda, — katram liekas, ka Lēnins runā tieši ar viņu, tieši par viņu, tieši par viņa vajadzībām, atbild viņa viskvēlākajām jūtām. Tā, klausoties Bet-hovena vai Čaikovska simfonijā, mēs izjūtam katrs savu dzīvi ar savām skumjām un liksmēm un saplūstam visi vienā uzticīgā un aizgrābtā saimē, atraduši piepildījumu savām lūgām». Tā Oktobra revolūcijas uzvaru, Lēnina dzīvi Sudrabkalns padara mums redzamu un sajūtam, apstārodams to ar lieliskām dzejski publicistikām gleznām, kas izaug no visas cilvēces vēstures, no dabas ainavām, no muzikās ģeniju simfonijām. Te sasaucas, saliedējas tik daudz motīvu, faktū materiāla, dzejskās fantāzijas uzbangojumu, ka ik reizī, lasot šo nelielo rakstiņu seriļu par Lēninu, atrodam tajā arvien jaunas un jaunas mākslas vērtības, kas veldzē cilvēka dvēseli tāpat kā laba dzeja. Kādā citā rakstā «Zaļo padomju ozols» Sudrabkalns runā par mežu die-

nām. Taču publicistam-māksliniekam šī mazā tema izvērsas par īstu poēmu. Atļausimies nelielu citātu: «Lūk, kļava, ozols, osis staļa zarus pavasara saulē. Tu nemaz nekļūsi smieklīgs, ja pacelsi cepuri un sveicināsi kokus. Komunisti kļāvu un ozolu, vīksnu un osi iesaistījuši pasaules pārvēides un jauncelsmes darbos...» Sudrabkalnam koki kļuvuši kā dzīvi cilvēki, kā cīnītāji, kuras komunisti «saagītējuši jaunim, mīlīgiem darbiem». Dzejnieks izjūsti sauc: «Cik daudz ozola zilē slēpjas sappu, kas piepildīsties! Pieliec to pie auss, varbūt sadzirdēsi dūcam nākotni, nemīgu mežu šalkoņu un laimīgā cilvēka dziesmu».

Dzejas gleznas, salīdzinājumi, visbiežāk dziļi zemtekstā ietverta spilgtā emocija vai doma ir Sudrabkalna publicistikas neatņemama sastāvdaļa. Rakstot par visatbildīgākajiem tematiem, nevaroties nekādu grūtību, viņš kā īsts padomju preses patriots, kā īsts publicists mākslinieks izteiksmes līdzekļu ziņā ir novatorisks un pārdrošs. Tāpēc viņš var sacīt, ka vārdi svelpi kā lodes, ka padomju cilvēks spēj saagītēt kokus, tāpēc Sudrabkalnam Komunistiskās partijas manifestā ir «cīņas zvans».

Lai parādītu, atklātu Sudrabkalna publicistikas dziļo partējskumju, kaujinieciskumu, mākslinieciskās un idejiskās vērtības — var izvēlēties citāus no jebkura viņa raksta, adresēt autoram pelnītas uzslavas, taču vislabākais gandarījums par paveikto darbu būstas, ja arī citi mūsu rakstnieki līdztekus savam pamatžanram jo rosiģāk pievērsīsies mākslas publicistikai.

Parasti, kad laikraksta redakcijā kādam latviešu padomju rakstniekam lūdz rakstu, pēdējais neapņēģi atsa-ka: «Labprāt rakstītu, bet, redzat, esmu aizņemts... Strādāju pie romana...». Tā cits strādā pie romana, cits pie lūgas, stāsta, poēmas, kinocenarija vai kritikas... Bet atgādās arī tādi, kuri nedara pat nekā un tomēr avīzē neraksta.

Mums ir daudz talantīgu rakstnieku, tai skaitā arī ievērojami vārda meistari, kuri apzinīgi vai neapzinīgi noliecina publicistiku, vāģi piedalās avīzē. Sudrabkalns te ir skaists, patiešām apbrīnojams izņēmums. Ne Staļina premijas laureats, ne Tautas dzejnieka goda nosaukums, ne pelnītās slavas oreols nav viņu atseviņājis no laikraksta. Taisni otrādi — visas tautas atdarība Jāņa Sudrabkalna skatienu padarījuši vēl skaidrāku. Tāpēc viņa vārdi skan kā ierosmīnošs atgādinājums, ka padomju laikraksts ir pirmais rakstnieka palīgs, svarīgs zināšanu avots, aktualitātes enciklopedija, kas uzvedina uz brīnīšķīgām temām: «Avīze ir rakstnieka draugs; kas tai godīgi kalpo, tas kalpo savai tautai».

I. Muļnieks

„Avarija“

Sakarā ar A. Brodeles jaunās lūgas «Avarija» uzdevumu LPSR Valsts Akademiskajā Dramas teātri kan rakstos presē, gan arī pārrunās atkārtoti izskanējuši pārmēģumi autort, ka viņa rožainās krāsās, izskaistinātu atēlojumi mūsu republikas MTS un kolchozu dzīvi.

Mums visiem ik mirklī jo dzīvi prāta partijās un valdības svarīgie lēmumi par lauksaimniecības strauju tālāku augšupeju. Tajos norādīts uz daudzajiem trūkumiem kolchozu, padomju saimniecību un mašīnu un traktoru staciju darbā. Izstrādāta plaša programma, kā tos novērst un kā divos trijos gados apmierināt darbaļaužu augošās prasības pēc plaša patēriņa lauksaimniecības un rūpniecības precēm. Šobrīd visu mūsu zemes darbaļaužu domas pievērstas laukiem.

Bet A. Brodeles lūgā rādītājā MTS un kolchoza tieši saimnieciskā dzīve ir tā vislabākajā kārtībā, siltas pašapmierinātības apmīrdzēti, kolchoznieki te atkal un atkal priecājas par smagajiem zelta graudiem, kas bagātīgi saburst kolchoza klētīs, laba mehanika izaudzīti un apkopti, traktori un kombaini trauktin trauca pa kolchozu laukiem, paši šīs tehnikas vadītāji, atskatot vienu neceļos aizgājušu traktoru-stu Tālvaldi, ir tie jaukākie cilvēki, priekšzīmīgi darbā un sadzīvē. Šie ļaudis nepazīst nekādu kaut cik vēsā liekamu grūtību un rūpju. Tā ir sarkanīga idīle, ko par mūsu republikas laukiem uzrakstījis A. Brodele, nekā te nav no tā skaudruma, cīņām, kas raksturīgas mūsu šodienai un vispār dzīvei. Skatītājs vēro šo idīli, sajūt kaut kādu kliežošo pretrumu ar dzīves īstenību, jūt, ka autore reālās dzīves, reālu cilvēku vietā pasniedz kaut

ko līdzīgu gliiti «uzmaļētai» svētbildei, apgalvotamā, ka tāda esot «dzīve», tās optimisms, sasniedzumi un nemīģīgā virzība tālāk. Tas satrauc un apvaino skatītājus. Tāpēc, runādami konferencē, kas nesen notika Akademiskajā Dramas teātri, viņi norādīja, ka šī lūga, kaut arī attēlo MTS dzīvi un tāpēc ir kā ir ļoti aktuāla, patiesībā nepavisam nav aktuāla, bet pat zināmā mērā dezorientē skatītāju.

Sai pašā konferencē lūgas režisore V. Bajuna, vērsdamās pret skatītāju izteiktajām domām, konferencē no-beiguma norādīja, ka nepareizi ir lūgā meklēt MTS dzīves notēlojumu, jo patiesībā autore lūgā risina sirdsapziņas problemas. Par tām tad arī esot jārunā, jo par tām uzrakstīta lūga. MTS mehanika Kaugura negodīgā rīcība pret kombinieri Kārlī Lauku, nedodot viņam izšķirošā brīdī strāvas sada-lītāju, Kaugura pakāpeniskā apzināša-nās, cik negodīgi viņš rīkojies, un at-zīšanās — lūk, lūgas galvenā tema. Autore rāda visādi godīgi Kaugura pēkšņo «avariju», aicinādama, lai ik-viens turētu tīru savu sirdsapziņu, bū-tu tik modrs par to, ka tādas avarijas nevarētu notikt.

Patiešām, tā ir lūgas galvenā tema. Noskatoties izrādē vai izlasot lūgu, tas ir nepārprotami skaidrs, lūgas galvenajai temai garām palet, to ne-pamanīt nevar. Bet kāpēc tāda nesa-prašanās, kāpēc tāda skatītāju novir-zīšanās uz citiem jautājumiem, ne uz tiem, par ko gribējusi runāt autore un ko gribējusi uz teātra skatuves parā-dīt režisore? Vispirms norādāms, ka MTS dzīve ir tā reālā vide, kurā dzī-vo un darbojas notēlotie cilvēki, sirds-apziņas temas risinātāji. Tātad autore, protams, nedrīkstēja ignorēt vairāk

vai mazāk dziļu MTS dzīves un darba atspoguļojumu. Bet noticis ir tā, ka A. Brodele jau telpas ziņā vien lūgā devusi daudz vietas skatītem, kam ar galveno problēmu pavisam mazs sakars un kas pārvēršas par lauku dzīves ilustrācijām. Tādas ir pirmās trīs ainas un vairāki skati arī lūgas tālākā-jā gaitā. Autore šals skatos it kā va-dā un rāda skatītājam, cik viss šajā MTS un kolchozā ideālā kārtībā, sa-skanīgi un skaisti, un tā galu galā pa-rāda idīli. Visos šāls skatos ir gan kāda stīga, kas ved darbību uz priek-šu, uz galveno konfliktu, un beigās tā patiešām savijas pavaiģā audumā, bet šiem skatiem tomēr visumā ir ti-kail lauku dzīvi ilustrējošs raksturs. Šī sasaldinātā un tāpēc melīgi liksmā dzī-ve iegūst pašvērtības raksturu. Pati lūgas galvenā problēma uz šī idiliskā, plaši izvērstā fona sarāvusies pavisam mazpā, līdzīga sīkam gruzītim lielā skaidra ūdens ezerā, un pat mazliet ko-miski liekas, ka autore ap to mēģina sacelt lielu troksni. Tāpēc skatītājam ir pilnas tiesības runāt ne vien par izvī-zītajiem sirdsapziņas jautājumiem, bet arī tieši par lauku dzīves notēlojumu. Lūgā ir pat vairākas ne gluži pēdējās nozīmes personas, kam ar centrālo konfliktu nav nekāda sakara. Tāds ir kolchoza priekšsēdētājs Griķis, tāda ir kombinieris Maijas māte, tāds ir MTS direktors Luste. Šo cilvēku uz-devums lūgā ir noraksturot MTS un kolchozu dzīvi. Taču nevar notēlot kolchoza dzīvi «vispār», dramaturģis-kā darbā vajag konkrētus notikumus, kas aug un attīstās. Bet, piemēram, Maijas mātes un MTS direktora Lus-tes darbības līnijā nekādas attīstības nav. Viņus mierīgi var no lūgas izsvi-rot, un to nevienš pat nepamanītu. Arī

visam pārējam materiālam, kam nav īsta sakara ar lūgas galveno konfliktu, nav attīstības, un tas ir viens no le-mesliem, kāpēc lūgas notikumi sak garlaikot un nogurdina. Lūga drama-turģiski uzrakstīta bez īstas koncentra-cijas. Darbība kaut cik grodāk savijas tikai ar trešās ainas beigām, bet īsta sprieguma, svaiga risinājuma tai nav arī vēlāk.

Arī tad, ja autore nebūtu tik lielu vietu ierādījusi apkārtējās dzīves no-tēlošanai un tā lūgā nelizvirzītos par pašmērķi, tomēr paliek spēkā prasība, lai fons, uz kura norit darbība, mūs pārliecinātu ar savu patiesīgumu. Drama-turģis nevar realistiķi risināt nevie-nu problēmu, ja tas savas lūgas tēlu sistemu nav cieši iesakņojis konkrētā vidē, stingri noteiktā laikā un telpā. Tas vienlīdz attiecas uz visiem drama-turģijas žanriem, pat arī uz to visli-riskāko komediju vai pārdrošāko vo-devilju. Ko tas nozīmē, tam ik uz soļa piemēri arī latviešu dramaturģijā. Lai atceramies kaut Tautas rakstnieka Andreja Upīša komedijas. Piemēru netrūkst arī tāda šķiriski ierobežota rakstnieka dramās, kāds ir R. Blauma-nis. Te lai atgādinām kaut vienu pie-mēru — lūgu «Uguni». Autore ik mirklī seko Kristīnes un Edgara mīlētības likteņiem, bet par cik viņi ir muižas ļaudis un lūgas darbība no-tiek muižā, mūsu priekšā atklājas vese-la muižas dzīves aina. Tā jau ir reālīstiskās mākslas īpatnība, tās spēks, ka tā attēlo raksturus kā tādus, kas izau-guši no konkrētiem tipiskiem apstāk-ļiem. Bet par «Avariju» negribas teikt, ka tajā cilvēki, kas risina sirds-apziņas temu, dziļi sakņojas konkrētos reālās dzīves apstākļos. Dzīves daudz-krāsainā, pretmetiem bagātā raksta vietā ir izskaistināta klīšeja par pa-domju dzīves skaistumu. Tāpēc arī pati sirdsapziņas temas risinājums daudz zaudē no savas nozīmes, tajā le-

zogas kaut kas sadomāts, neists, ska-tītāju pamācīšanai sagatavots. Un tā atkal nonākam pie tās pašas dzīves nepazīšanas, par ko jau tik daudz pre-sē rakstīts.

Paša sirdsapziņas temata atrisināju-mā nekā būtiski aplama, nepieņemama nav. Varētu vēlēties, lai autore savus varoņus parādītu asākos konfliktos, kas daudz vispusīgāk atklātu viņu rakstu-rus, nekā šīs noticis šobrīd. Tagad ar īstu aizrautību tēlu gaitām sekot grūti, svaiguma tēlu izveidē, viņu sadursmēs un attīstībā ir maz.

Akademiskā Dramas teātra kolek-tīvs režisore V. Bajunas vadībā, saga-tavojot lūgu, paveicis respektējamu darbu. Izveidota raīta izrāde, kas kopu-mā pareizi parāda lūgā ietvorto mate-riālu. Bet ne katrreiz režisorei izde-vies pārvarēt lūgas «slidenākās» vietas. To idilisko, izskaistināto ainavu, ko devusi autore, režisore vēl pastiprinā-just. Lai kaut kā atīsegtu vājo drama-tiskās darbības risinājumu pirmajās ainas, režisore liek aktieriem daudz kustēties, steigties. Bet šī steiga ie-līgst, pavisam vājs ir tas darbības pavediens, kas piesaista uzmanību. Tāpēc ārējais skaļums un dzīvība, kas ir uz skatuves, sāk nomākt un nogur-dināt, jūtam, ka tas viss samākslots, ārējs. «Jaukajai» dzīves aīnai trūkst dziļāka satvara. Uz skatuves režisore uzvedusi daudz «technikas» — atkal un atkal tur redzam uzdrāzāmius ar velosipediem, motociklu, un gribot vai negribot iznākusī tukša padīžošana ar tiem. Kad skatītāju konferencē runā-tāji režisorei to alzrādīja, V. Bajuna atbildēja, ka tas nav nekas sadomāts, dzīvē taču ar velosipediem un moto-cikliem brauc, tāpat kā dzīvē notiekot tādas iesēšanas panna, ka režisore to likusi darīt kolchozniecei Zental cetur-tajā ainā. Tiesa, dzīvē ne tas vien notiek. Bet laba mākslas darbā taču ik

VISSAVIENĪBAS LAUKSAIMNIECĪBAS IZSTĀDE — atklāšanas priekšvakarā

Ir silts, saulains maija rīts Maskavā, kad iekāpjam autobusā, pie kura piestiprināta plāksnīte ar uzrakstu «Vissavienības Lauksaimniecības izstāde». Garām paslīd Rīgas stacija, lielskie jaunceltņu korpusi, skreperi un buldozeri, kas veido jaunu skveru... un lūk, redzama visiem pazīstamā V. Muchinas tērauda skulptūra — strādnieks un kolchozniece, kas milzu soļiem dodas uz priekšu... Bet aiz tās — vareni galvenās ieejas vārti — arka, virs kuras jaunā Vissavienības Lauksaimniecības izstādes emblema — traktorists un kolchozniece, kas pacēlušies augstu virs galvām zeltainu labības kūli. Aiz vārtiem — lielisku piļu un krāšņu dārzu pilsēta, kas aizņem vairāk nekā divus kvadrātkilometrus. Jā, tieši piļu pilsēta, jo katra celtne ir vienreizēja krāšņa un to var salīdzināt tikai ar pili.

Izstādes galvenais paviljons. Lepnums un prieks pārņem, raugoties uz 97 metri augsto pili, kas ieturēta padomju augstceltņu stilā. Tās torņa smallē zeltītu kviešu vijumā mirgo piecstaru zvaigzne. Fasādī, augstu virs galvenās ieejas durvīm, rotā bronzas veidojums ar sešpadsmit karogiem, kuru ietvarā PSRS ģerbonis. Mazliet zemāk — visu republiku ģerboni. Pa kreisi no galvenā paviljona — brālīgo republiku paviljons. Visai grūti pat pateikt, kurš no tiem skaistāks. Katrs īpatnējs ar savu nacionālo kolorītu. Viens no pirmajiem uzmanību saista

Ukrainas PSR paviljons, kura arhitektoniskais veidols un dekoratīvās detaļas atspoguļo Ukrainu kā republiku ar augsti attīstītu lauksaimniecību. Ilgi gribas uzskatīties pie Baltkrievijas PSR paviljona, kura ieeju veido milzīgas pusloka kolonas, apvītas ar keramiskiem vaļņiem. Tādžīku paviljons raksturīgs ar milzīgajiem mākslinieciskajiem kokgrīzumiem. Gruzijas PSR paviljons saista ar balto kolonu slaidumu un smalko skaistumu.

Kazachijas — ar sienu bareljejiem, Latvijas — stikla vitražu un bronzas saktām. Celnieki centušies visu veidot krāšņu, bet reizē arī izturīgu, jo tā būs pastāvīga izstāde, kas aizvien augs un paplašināsies, tā būs mūsu lauksaimniecības darbinieku praktiskā akadēmija, lieliska skola. Katra interese te varēs apmierināt tie daudzie specializētie paviljoni, kas lepi margo maija saulē un virs kuru ieejām uzraksti — «Zemkopība», «Labība», «Mechanizācija un elektrifikācija», «Lopkopība» utt. Bultas norāda ceļu uz diksaimniecību, parauga MTS, fermām, kinoteatru, kurā demonstrēs filmas par lauksaimniecību, kolchoza cīnītu u. c. Fermās, kur būs 720 dažādu liellopu, 10 000 putnu, par savu pieredzi stāstīs pārstāvēto fermu lopkopji un putnīkopji, kā arī demonstrēs savus darba panākumus. Mēs ejam garām lieliskajam centralajam strūklakam «Akmens zieds» un «Tautu draudzība». Strūklaku kopējā jauda līdzinās vidējās rūpnīcas jaudai. Katrai no tām ir sava elektrostacija, kuru regulē automātiski. Abas strūklakas izsūc 1500 visdažādāko krāsu strūklus.

Vēlreiz pārļaujam skatu mirdzošajām arkām, torpiem, fasādēm un tad negribīgi dodamies uz izeju... Bet pāles vēl neilgs laiks, un šie vārti plaši atversies apmeklētāju tūkstošiem, kas dosies šajā krāšņajā piļu un dārzu pilsētā, lai mācītos, kā visu mūsu dzīvi tuvināt pārpilnībai, komunismam.

P. Zelle

TAUTU DRAUDZĪBAS SVĒTKI

Krievu literatūras un mākslas dekade Kijevā

300. gadadienai kopš Ukrainas atkalapvienošanās ar Krieviju veltītā krievu literatūras un mākslas dekade Kijevā izvērtusies par ukraiņu un krievu tautas sirsnīgas, nesatricināmas draudzības spilgtu apliecinājumu. Ar spožiem panākumiem it visur norit daudzie sarikojumi, kuros piedalās ievērojamākie krievu mākslas kolektīvi — PSRS Akademiskais Lielais teātris, Sarkankarogotais A. Aleksandrova vārdā nosauktais Padomju Armijas dziesmu un deju ansamblis, Pjatņicka vārdā nosauktais Valsts krievu tautas koris, kā arī Maskavas, Ļeņingradas un Gorkijas vārdā, dziesmu, un skatuves mākslas meistari.

Kijevas operas un baleta teātra telpās daudzus skatītājus no tuvienu un tālienes pulcina PSRS Akademiskā Lielā teātra viesizrādes. Kijevieši noskatījušies padomju zemes labākā operas un baleta teātra saimes sniegtā padomju komponista J. Saporina operu «Dekabristi», A. Borodina operu «Kņazs Igors», P. Čaikovska baletu «Gulbjū ezers» un B. Asafjeva baletu «Bachčisarajas strūklaka». Šie uzvedumi izpelnījušies sirsnīgu jo sirsnīgu piekrišanu skatītāju vidū, un kijevieši sveica talantīgu kolektīvu ar dedzīgiem, ilgi nerimstošiem aplausiem. Vairākas izrādes pārraidīja radio un Kijevas televīzijas studija, dodot iespēju iepazīties ar Maskavas Lielā teātra sasniegumiem vairākiem desmitiem tūkstošu cilvēku pašā Kijevā un tās apkaimē. Lielā teātra mākslinieki piedalījās bērnu rītā Ukrainas filharmonijas Kolonu zālē, sniedza baleta priekšnesumus sarīkojumā Kijevas Muzikālās komedijas teātri un vairākus koncertus citur.

Lielas krievu literatūras meistaru, kā arī Maskavas un Ļeņingradas mākslinieku grupas izbrauca uz seno pilsētu Perejaslavu-Chmelnicku, kur pirmis trim gadsimtiem parakstīts vēsturiskais akts par Ukrainas atkalapvienošanās ar Krieviju, un uz Černogovu, kur viesi nolika vainagus uz ukraiņu literatūras klasiķa M. Kocjubinska kapa.

Kijevas kinoteātros notiek jubilejas kinofestivāls. Tā laikā demonstrē filmas, kurās parādīti Ukrainas un Krievijas brālīgo tautu dēli un meitas, to dzīve un panākumi padomju zemes rūpniecības un lauksaimniecības celšanā, kultūras un mākslas attīstības veicināšanā.

Kijevas operas un baleta teātra viesizrādes Maskavā

7. maijā sāka viesizrādes Maskavā Ukrainas vecākais teātris, kam drīz būs simts gadu — T. Ševčenko vārdā nosauktais Kijevas operas un baleta teātris. Vēsturiskās jubilejas dienas teātris ieradās padomju zemes galvaspilsētā, lai iepazīstinātu tās darbaļaudis ar ukraiņu mākslas meistaru sasniegumiem.

Skatītāju siltu jo siltu atzinību izpelnījās ukraiņu padomju komponista K. Daņkeviča operas «Bogdāns Chmelņickis» uzvedums, kuru 10. maijā noskatījās arī biedri G. M. Maļenkova, N. S. Čruščova, N. A. Bulgāņina, L. M. Kaganoviča, A. I. Mikoļajana, M. G. Pervučina, M. A. Suslova, N. N. Pospelova, N. N. Satajina, tāpat ukraiņu padomju komponista A. Svečņikova baleta «Marusja Bogu-

slavka» uzvedums. Maskavieši ļoti sirsnīgi uzņēma arī ukraiņu klasiskās operas «Nataļka Poltavka» izrādi. 9. maijā. Bez tam Kijevas operas un baleta teātris parādīja Maskavā A. Borodina operas «Kņazs Igors» iestudējumu.

Vadošās partijās kā operās, tā baletā maskaviešiem bija izdevība redzēt gan vecos, pieredzējušos ukraiņu māksliniekus, gan arī jaunos solistus, kas parādīja augstu muzikālu kultūru un iepriecināja ar savu māksliniecisko meistarību, izpelnoties dedzīgus aplausus. Lieliski saliedēti, viengabalāti ukraiņu operas un baleta teātra kolektīva teicamais sniegums dod maskaviešiem iespēju vēlreiz uzskatīties parliedzoties par šo mākslas nozaru uzplaukumu Padomju Ukrainā.

Lasītāju vēstules

Par «mednieku un makšķernieku» stāstiem

Pēdējā laikā žurnāla «Zvaigzne» slejās parādījušies materiāli, kas pretendē uz «makšķernieku un mednieku stāstu» nosaukumu. Tomēr lasītājos tie izsauc nesaprašanu.

Vai redakcijai nebūtu jāpadomā, ka padomju žurnālam arī tajās lappusēs, kas domātas «mājas noskaņai» un atpūtas brīžiem — jāsniedz materiāls, kas apmierina mūsu lasītāju prasības, materiāls, kas liek veselīgi pasmieties. Bet par ko gan lai smejamies, lasot A. Sakses anekdotiskos stāstus — «Atriebiegie strazdi», «Lidaka atbrīvotāja», «Zaķis spoks», «Manu labāko kaziņu...»? Vai par tām visai neapstrīdīgajām «asprātībām», ar kurām autore mēģina lasītāja izraisīt smieklus? Jāsaka atklāti, — lai arī autore izsakās, ka viņa publicē tos kā noklausītos stāstus, kuri viņai likušies asprātīgāki, — lasītājs neko tamlīdzīgu tur nesajūt. Anekdotiskajā stāstā «Lidaka atbrīvotāja» mīlēīgā pārstāstā pateikts, kā trīs lidakas, sarāvušas tiklīn, aizlēti brīvībā. Nav te ne īpatnēja pagrieziņa, kas visu teikto nosādītu humoristiskā gaismā, ne valodas sprāguma. Vienīgais, ko stāstījis dod lasītājam — sak, nēlec tiklīnā smagāku lidaku par diviem, trim kilogramiem — tā var tiklīn saraut.

Čehoslovākijas mākslinieki Ļeņingradā

Seit ieradusies Čehoslovākijas Republikas mākslinieku grupa, kuru vada Morāvijas filharmonijas direktors F. Stupka. Viņi atbraukuši Padomju

Savienībā pēc PSRS Kultūras ministrijas ielūguma, lai piedalītos lielā čehu komponista A. Dvoržaka nāves 50 gadu atceresē veltītajos sarīkojumos.

Galvenā ieeja Vissavienības lauksaimniecības izstādē

(Turpinājums no 3. lappuses)

detaļa gadu galā kalpo darba idejiskā satura pilnīgākai izpausmei. Aizrašanās ar tehnikas «skati» turpretim nekalpo sirdsapziņas problēmas izcelsmai, bet gan ir vēl viens piliens klāt tai dzīves izskaistināšanai un patuškai apjūsmošanai, par ko bija runa iepriekš. Atsauksmās uz to, ka «dzīvē tā notiek», pēdējā laikā bieži dzirdēti. Ja ar to pieprasa dzīves daudzpusības pilnvērtīgu, patiesu atspoguļošanu literatūrā un mākslā, tad tas ir tikai apsveicami. Bet mums bieži ar atsauksmās «dzīvē tā notiek» grūti leņvazāt literatūrā un mākslā tās siltākās markas naturalismu, aizmirstot, ka mākslas darbs nepavisam nav dzīvē novērotu gadījumu mehāniskais sakopojums.

Pievērsoties aktieru darbam, pirmkārt, atzīmējama L. Freimanes kombinētie Maija. No paskopas lomas māksliniece izveidojusi simpātisku, enerģisku jaunieli. Īpaši labi L. Freimane parāda Maijas dziļo satraukumu, kad viņa uzzina, ka viņas iemīļotais negodīgi izturējies pret savu darba biedru. Zēl tikai, ka autore Maiju neparāda rakstura attīstībā, viņa mūsu priekšā neatklājas arvien lielākā dziļumā. Noticis pat otrādi. Skatījām ar pārliecību, ka Maija, ja Kaugurs pats neatzitos savā vainā, viņam atteiktu, neaprecētos ar viņu. Tāpēc izvērsās jautājums: cik gan dziļa, patiesa viņu mīlestība?

Daudz sirsnīgas vienkāršības partijas pirmorganizācijas sekretara Zemzara lomā ielūcis R. Zandersons. Viņa Zemzars ir pavisam parasts, bet ļoti vērtīgs cilvēks, kam nekas nepaiekt garām nepamanīts. Cieši viņš saaudzis ar apkārtējiem cilvēkiem, smalkjūtiģi audzina tos. R. Zandersona radītais tēls ir ne vien krietns — sasniegums — paša mākslinieka jaunradē, bet tas ir nozīmīgs ieguldījums partijas darbinieka

atveidošanā uz mūsu republikas teātru skatuveim vispār.

Iebildumus izraisīja J. Kubija Kaugurs. Lugas sākumā viņa Kaugurs veidots tā pašā idiliskajā plāksnē, kā notēlota lauku dzīve. Kaugurs tik pārliecinoši par savu mīlestību, ka viņam nav ne mazāko šaubu par Maijas «jā» vārdu. Sai ziņā J. Kubija Kaugura pašapziņa ir tik liela, ka brīžam pat aizvairo skatītāju — viņam pietrūkst dziļākas kvēles un sirdsdegsmes. Autore teksts paver daudz lielākas iespējas, nekā tās izmantojis J. Kubilis. Turpretim autore nepavisam nepārliecina skatītāju par to, kāpēc Kaugurs nedod Laukam strāvas sadalītāju. Viņa gan iepriekš leņvazā konflikta starp Kauguru un Lauku, bet izšķirošajā brīdī to nemaz nepadziļina. Tieša naida Kauguram ar Lauku nav, un tāpēc iznāk pavisam nemotivēti, kad pēkšņi visādi krietnais Kaugurs nedod strāvas sadalītāju. Bet te taču bija pavisam viegli ar dažām frazēm uzskatīt abu kildu, un tad Kaugura rīcībai pārliecinošas motivācijas netrūktu. Tagad autore agrāk simpātisko mehāniski pēkšņi padara par nelieti. Turpretim tālākā lomas gaitā J. Kubilis vajadzētu padomāt, kā labāk parādīt Kaugura nemieru ar savu rīcību, cīņu ar sevi. Tagad viņš pats it kā nemaz neapziņās, ko nodarījis, un «atnostas» tikai partijas sapulcē. Šāds lomas izveidojums ievērojami vāļina visu sirdsapziņas problēmas risinājumu.

Uzvedumā ir vēl virkne atmiņa paliekošu tēlu. «Jaunās zemes» priekšdziedāju Griķi J. Osis izveidojis kā dzīves priecīgu, uzņēmīgu, sava kolchoza interesei aizrautīgu atzīstāvi. Sai pašā lomā L. Bārs mazliet skarbāks, asāks, sīkstulīgāks. Tikal daļēji ar savu kombinēti Lauku tiek galā K. Trencis. Tēlam vēl pietrūkst tās vitalitātes, sulīguma, ko devusi autore. Pašam K. Trencim jaunā loma tomēr ir prāvs

solis uz priekšu. Neskaidra, maz pamānāma palikuši V. Vārns kolchozniece Zenta. Apvaldīti, bet ļoti spilgtām krāsām K. Sebris noraksturo garmāti Tālivaldi. Tikal paliek nesaprotams, ar kādu sirdsapziņu MTS ļaudis Tālivaldi izraidā «pasaulē», nemaz necenšoties viņu audzināt, bet tikai ik brīdī ķengājot. Piezīmējams arī, ka zāle par Tālivaldi smejas, bet MTS ļaudis par viņu briesmīgi sašutuši. So sašutumu skatītājs uzver kā mazliet panāvu — ne jau tik augstās notis ar Tālivaldi bija runājams. Ar parasto rūpību nelielo kolchoza sarga Kramiņa lomu atveidojis A. Milbrets. Gauži maz ko darīt O. Lejaskalnei Maijas mātes lomā, bet gluži nekā nav ko iesākt R. Puriņam kā MTS direktoram Lustem.

Diezgan daudz presē rakstīts un saņāksmes runāts par rakstnieka amata meistarības apgūšanas un dzīves pazīšanas nepieciešamību. Jaunā A. Brodeles luga «Avarijs» neliecina, ka praksē te būtu kas malnīģies uz labu. Iecerētā problema risināta dramaturģiski ar lieliem trūkumiem, bet mūsu lauku dzīve A. Brodeles skatījumā iznākusi it kā rožainā spoguļi parādītā. Jo ja mākslas darba autors domā, ka mūsu dzīve ir tāda, ka to nevar rādīt uz skatuves neizskaistinātu, tad tāda rīcība faktiski jau ir reālās dzīves īstenības nomelnošana, aplama, kaitīga tās kritika. Mūsu dzīves diženums ir padomju cilvēku lielais komunisma celtniecības darbs. Tē paveras visgrandiozākās nākotnes perspektīvas. Bet šo perspektīvu vārdā nevenam nav tiesības «aizmirst» šodienu, sagrozīt, idilizēt to. Socialistiskā realisma mākslai ar šādu tendenci nav pa ceļam, tāpat ka tai nav pa ceļam ar otru galējību — mūsu dzīves notēlošanu tikai melnās krāsās, jo tad ne vienā, ne otrā gadījumā mākslas darbs nav objektīvās realitātes atspoguļojums.

J. Kalniņš

Mantojuma nozīme jaunās latviešu padomju architektūras radīšanā

Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas rīkotā apspriede Latvijas PSR architektūras vēstures jautājumos

Jaunās latviešu padomju architektūras — socialistiskās pēc satura, nacionālās pēc formas — radīšana ir ārkārtīgi atbildīgs un goda pilns uzdevums, ko Latvijas PSR arhitektiem izvirzījis liels celtniecības laikmets. Uzdevuma sekmīga atrisināšana nav domājama bez nopietnām mantojuma studijām, bez dziļas Latvijas architektūras īpatnību un labāko tradīciju izpratnes. Tas ir arī viens no priekšnoteikumiem cīņai pret kosmopolitisma paliekām arhitektūrai apziņā, kas praksē izpaužas konstruktīvisma un formalisma recidīvu veidā.

Taču architektūras mantojuma jautājuma mūsu republikā līdz pēdējam laikam bija dzirdami vispretrunīgākie izteikumi. Kā uz to reaģēja oficiālais architektūras teorētiskās domas vadotājs centrs — LPSR Zinātņu akadēmijas Arhitektūras un celtniecības institūts? Nekā! Atrāvēs no dzīves un pazuļģis saskari ar arhitektu sabiedrību, «centrs» klusēja. Vēl vairāk. Neseno notikušajā LPSR Zinātņu akadēmijas rīkotajā apspriedē architektūras vēstures jautājumos (12.—14. aprīlī) atklājās, ka daži institūta darbinieki paši sapinušies padomju arhitektūrai svešās, antimarksistiskās «konceptijās».

Dziļi ieinteresēta, apspriedei trīs dienas sekoja tuvu četrstūri cilvēku liela auditorija. Visa apspriedes gaita liecināja, ka izvirzītie jautājumi tiešām vitali svarīgi republikas arhitektu sabiedrībai. Un ne tikai arhitektu! Apspriedē plaši pārstāvētas bija arī citu kultūras un mākslas nozaru vadošās iestādes un organizācijas. Mantojuma pareiza novērtējuma problēma arhitektūrā taču saucas ar šo pašu problēmu literatūrā, mūzikā, glezniecībā, skulptūrā.

Apspriedē piedalījās un daudz vērtīgu norādījumu sniedza vadoši Maskavas zinātnieki. Bija ierašanās arī pārstāvi no kaimiņu republikām — Padomju Igaunijas un Padomju Lietuvas. Apspriedē nosodīja nihilistiskās tendences Arhitektūras un celtniecības institūtā, kā arī nosprauda drošu ceļu mantojuma pareizai novērtēšanai un mantojuma nozīmes pareizai izpratnei jaunās latviešu padomju architektūras radīšanā.

LPSR ZA Arhitektūras un celtniecības institūta (saīsināti — ACI) vecākās zinātniskās līdzstrādnieces v. i. L. Birzīte, kuras antizinātniskie uzskati apspriedē pamatoti tika asi kritizēti, nekad nav paudusi Latvijas padomju arhitektu sabiedrības vairāku domas. Tādēļ viņas un atsevišķo viņas domu biedru taustāmi aplamos uzskatus varētu arī nevērot. «Apspriedes gaita liecināja, — teikts rezolūcijā, — ka sabiedrība pareizi novērtē mantojuma nozīmi padomju arhitektūras radīšanā un ka Birzītes uzskati ir izņēmums — tajos ar viņu nav vienis prāts nedz republikas zinātniskie, nedz radošie darbinieki».

Kāpēc tomēr bija nepieciešams galīgi un uz visiem laikiem atmākot šos uzskatus? Te jāievēro daži īpaši apstākļi. Tieši šo uzskatu dēļ pilnīgā strupceļā bija ievirzīts darbs ACI architektūras sektorā. ACI direktors A. Mālmēisters, nebūdam speciālists nedz architektūras teorijā, nedz marksistiskā estetikā, tomēr dedzīgi aizstāvēja L. Birzītes t. s. «marksistisko koncepciju», rūpīgi sargājot šo kabinetu klusumā dziedāto siltumnieces stādu no kritikas vējiem. Ieviešot L. Birzītes nostādni ACI darba plānos, A. Mālmēisters centās to padarīt par ACI oficiālo viedokli.

Bez tam, kā padomju arhitektūras lektorei L. V. Inženierceltniecības fakultātes arhitektūras nodaļā, L. Birzītei bija iespēja uzlipt savus uzskatus studējošaj jaunatnei.

Kāds, īsumā, ir L. Birzītes viedoklis mūsu architektūras mantojuma jautājumā?

Latviešu tauta ilgus gadāsimus atrodas vācu feodālā jūgā: tā ir vēsturiska īpatnība, kas «izslēdz analogiju ar citām tautām» (2. teze). Šajos gadāsimos veidojās divas, viena otrai dziļi naidīgas kultūras, tām līdzī arī — architektūras. Tāpēc visi arhitektūras pieminekļi sadalāmi divās daļās, atkarībā no to «šķiriskās piederības pie vienas vai otras kultūras» (3. teze).

Kādas ir šīs divas daļas, kurās vienā no otriem stingri norobežojami mūsu architektūras pieminekļi?

Vienā daļā, kas pēc L. Birzītes uzskata saucas gan «vācu iekarotāju arhitektūra», gan «valdošo šķiru arhitektūra Latvijas teritorijā», gan «citu tautību arhitektūras mantojums Latvijas teritorijā» (11. teze), acīm redzot

ietilpst lielākā daļa pirmspadomju laika monumentālās arhitektūras. Noteikti un negrozāmi te iederas viss bagātājs arhitektūras mantojums, ko atstājis feodālisma periods, jo sevišķi — Vecrīga, kas gan celta latviešu rokām, bet kam ar latviešu tautu neesot bijis un nevarot būt nekā kopīga, jo tā pieder vācu iekarotājiem un «aispoguļo... vācu nacionālās kultūras teizmes, īpatnības, idejas, veidolus» (6. teze). Savādi bija klausīties, kad referente, oponējot kaut kur dzirdētai frazei «nevar visu arhitektūru atdot vāciešiem», deklarēja: «Atdodot to, kas mums nepieder, mēs nekļūsim nabagāki, jo vācu ieburceju viduslaiku arhitektūrā nekad nav bijusi latviešu tautas arhitektūra».

Otrā daļā, kam it kā vienīgā tiesības saukties par latviešu nacionālo arhitektūru, aptver seno tautas koka celtniecību. Latviešu padomju arhitektiem, protams, pēc L. Birzītes domām, ieteicams apgūt šo otro daļu (piemēram, Brīvdabas muzejā eksponētās senceltnes). Pirmā arhitektūras pieminekļu daļa, kas tik pārliecinoši domā mūsu pilsētās un laukos un nosaka Latvijas arhitektoniskās sejas īpatnības, tomēr esot latviešiem sveša un prasot vislielāko piesardzību, bet visdrošāk to ignorēt — īpaši Vecrīgu, kas nekādi «nevar tikt atzīta par paraugu Latvijas PSR padomju arhitektūras veidošanai» (12. teze).

Sīs «konceptijas» praktiskie rezultāti visiem zināmi. Galvenie no tiem: 1) ACI visā pastāvēšanas laikā nav izdevis nevienu grāmatu, brošūru vai attēlu krājumu par arhitektūras pieminekļiem, tāpēc vienīgā informācija par tiem joprojām rodama Baltijas vāciešu valdīšanas laiku vai buržuāziskās Latvijas gadu izdevumos, pilnos «kulturtregerisma» un šovinisma; 2) LVU arhitektūras nodaļu ik gadus beidz jaunie speciālisti, kas gan pazīst tālas Grieķijas tempļus un tālas Itālijas palācas, bet pavisam vāji orientējas pašu zemes arhitektūrā, no kuras viņus mācīja novērtēt.

Val šī «konceptija» ir jauna?

Nē, nekā jauna te nav. Koreferents LPSR Ministru Padomes Arhitektūras pārvaldes priekšnieks E. Kišs atzīmēja, ka tā cieši sasaucas ar gadsimtiem ilgi sludināto Baltijas vācu vēsturisku «kulturtregerisma teoriju». Visā kultūra un māksla, pēc šīs «teorijas», Latvijā ienesta no ārienēs. Kāda bijusi latviešu tautas loma monumentālās arhitektūras radīšanā? Latvieši bijuši akli savu kungu pavēļu izpildītāji. L. Birzīte apgalvo būtiski to pašu, tikai Vācijas ietekmes pārspīlēšanā viņa, kā norādīja LVU docents, arhitektūras kandidāts P. Bērzkālis, «aizliet daudz tālāk par vācu autoriem». Pēdējā Baltijas zemju kultūru uzskatīja nevis par vācu, bet par vietējo «baltiešu» kultūru, un vienīgi centās noliegt vietējo tautu — latviešu un igauņu lomu šīs «baltiskās» specifiskās radīšanā. L. Birzīte noliedz pat šādi saņēmu Latvijas PSR arhitektūras pieminekļu lokālo raksturu! Doc. P. Bērzkālis pasvītēja, ka nacijs viņa kļūdāni uzskata nevis par vēsturisku, bet par etnisku kategoriju, no kā, protams, izriet rasiski secinājumi.

«ACI jāuzklausa kritika un jāatskaņas no apkaunojošajām pozīcijām, — teica LVU docents, arhitektūras kandidāts A. Birzenieks. — Līdzīgi uzskati var rasties vienīgi cilvēkiem, kas nav studējuši Rīgas arhitektūras pieminekļus, nav sapratuši to nozīmi, nav mācējuši tos pienācīgi novērtēt».

LPSR ZA īstais loceklis, profesors, arhitektūras doktors A. Krūmiņš, protestējot pret vācu iekarotāju ietekmes pārspīlēšanu Latvijas monumentālajā arhitektūrā, uzsvera tos sarežģītus vēsturiskos apstākļus, kādos šī arhitektūra veidojusies, un izcēla latviešu tautas lomu tās tapšanā.

«Arhitektūras un kultūras mantojums gadsimtos cieši saaudzis ar tautas dzīvi, un tā kā tas vienmēr bijis organiski saistīts ne tikai ar vāciešiem, bet ar visas latviešu tautas dzīvi, tas ir latviešu tautas mantojums, — apspriedes pirmajā dienā sacīja profesors, mākslas zinātņu doktors I. Maca (PSRS Arhitektūras akadēmijā), kura runu vairākkārt pārtrauca vētrāini aplausi. — Domāju, biedri, ka pietiek vienu reizi uzmanīgi pavērot Rīgu, tās siluetu, tās kopējo raksturu, pastaigāties pa tās centru, lai teiktu: nē, tā nav ne Libeka, ne Hamburga, tā nav vācu pilsēta!»

«Kulturtregerisma» nostādni verdziski pārņēma latviešu buržuāziskie nacionālisti, kas, dzenoties pēc t. s. «tīrā latviskuma», jo saskatīja vienīgi «no visām svešām ietekmēm brīvājos» zemnieku mājojumu celtniecības un tautas

lietišķās mākslas senākajos paraugos. Vai gluži to pašu šodien nedara L. Birzīte?

L. Birzīte un A. Mālmēisters, teikts apspriedes rezolūcijā, «ievāzā vācu kulturtregeru «idejas», kas apgalvoja, ka visa Latvijas un jo sevišķi Rīgas monumentālā arhitektūra ir tīri vāciska, bez jebkāda sakara ar latviešu nacionālo kultūru».

L. Birzīte un A. Mālmēisters «atkārto sen nosodītās vulgāro sociologu kļūdas, kas visas mākslas dzīves parādības piedēvēja vienīgi valdošo ekspluatatoru šķiru darbībai un ignorēja tautas masu lomu nacionālās kultūras radīšanā, — konstatēja rezolūcija. — Vīpi acīm redzot nesaprot, ka nacionālās kultūras radītājas ir tautas masas, nevis tikai valdošo šķiru pārstāvji, un ka tāpēc latviešu rokām radītā Latvijas arhitektūra ir latviešu tautas īpašums».

Ka latviešu tautai nav ne mazākā lemesla atšķirības no viņu zemē vēsturiski izveidojušās arhitektūras, apspriedes otrā dienā savā referātā «Mantojuma apgušanas problēma Latvijas padomju arhitektūrā» pārliecinoši pierādīja arhitektūras kandidāts J. Jaraļovs (PSRS Arhitektūras akadēmijā). Lai dotu iespēju sabiedrībai visā pilnībā iepazīties ar šo referātu, kas turklāt iepriekš nolasīts un apspriests PSRS Arhitektūras akadēmijas Arhitektūras vēstures un teorijas un PSRS Zinātņu akadēmijas Mākslas vēstures institūtā, referāta pilns teksts tiks publicēts «Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Vēstī» (š. g. 6. numurā). Tāpēc šeit atzīmēsim tikai pāris atsevišķu momentu.

Aizrāvisies ar vienpusīgu stilistisku vērtēšanu, L. Birzīte arhitektūras nacionālo formu meklē detaļās, «saistītās kompozīcijā un spējīgās izteikt veidolu». Šāda pieeja, teica J. Jaraļovs, «joti līdzīga to arhitektu uzskatiem, kas vēl šodien ar nacionālo formu saprot vienīgi tikai celtnes ārējo ietēpumu, kapiteļu un dzegu formas, celtni rotājošos ornamentus. Protams — ēkas dekors, tās detaļas sastāda būtiski nozīmīgu mākslinieciskā izteiksmīguma līdzekļu daļu, bet tālu nav viss, ko sevi lēter jēdzienā «nacionālā forma». Šis jēdziens ir daudz plašāks, tajā ietilpst visdažādākie komponenti, kuras var grupēt sekojoši: pirmkārt, blakus dekoram lielu nozīmi nacionālās formas jēdzienā iņem pieeja kompozīcijā, plāna un apjomu risinājumam; otrkārt, apstākļi, kas ietekmē materiāla izvēli, dabas un klimatiskie apstākļi, kādos veidota celtnē; treškārt — tādi svarīgi faktori kā tautas dzīves un priekšstatu paliekošas iezīmes, nācijas psihiskā kopība, kas nosaka tieši tās konkrētās nācijas arhitektūrai raksturīgu viļcienu un pazīmju vispilnīgāko uzveri. Katrs no šiem komponentiem ir ļoti nozīmīgs, un vienīgi tikai visu to sintezē iespējama pilnīga nacionālās formas noteikšana».

Nacionālās formas izpratnes sašaurināšana līdz celtnes dekoram, vienpusīga mantojuma stilistiskā klasifikācija, visu pārējo komponentu ignorēšana ir nezinātniska, vulgāra pieeja. To apspriedes pirmajā dienā atzīmēja jau prof. I. Maca («Lūk, atraduši detaļu, kas atgādina vācu gotiku — tāpat, vācu arhitektūrai»). Visus komponentus vēra ņemot — kā var rasties šaubas par to, ka latviešu rokām radītā, ar latviešu tautas dzīvi un nacionālās kultūras attīstību cieši saistītā, Latvijā vēsturiski izveidojusies arhitektūra ir latviešu tautas īpašums, latviešu tautas nacionālās kultūras neatņemama sastāvdaļa?

Ja kulta, sabiedrisko u. c. ēku celšanai Rīgā Baltijas vācieši, nespēdami no sava vidus izvirzīt nevienu redzamu kultūras un mākslas darbinieku, aicināja arhitektus no Vācijas, Itālijas, Zviedrijas, Francijas, Krievijas un Nīderlandes, nav jāaizmirst: nevis mākslinieka tautība nosaka mākslas darba raksturu, bet tas, cik dziļi viņš izpratis un izjūti zemes materiālo un garīgo specifiku, kuras radīšanā izšķirējs faktors vienmēr ir tauta, nevis valdošā šķira.

Vulgārizējot leģēna mācību par divām kultūram katrā nacionālā kultūrā, ACI teoretiski nonāk pie arhitektūras mantojuma mehāniskās pārdalīšanas divās daļās. «Galīgi nevēsturiski un nemarksistiski ir apskatīt arhitektūru, kaut tā būtu pat savstarpēji naidīgo feodālu vāciešu un apspiesto latviešu arhitektūra, kā kaut ko sadalītu, kur katrā daļā attīstās patstāvīgi, bez savstarpējās saistības un mijiedarbības». Te J. Jaraļovs atgādāja J. V. Staļina vārdus, ka šķiru sabiedrībā antagonistisko šķiru interešu pretīstības un šķiru cīņa nebūt nenozīmē sabiedrības

pārdalīšanos, visu sakaru pārtrūkšanu starp naidīgajām šķirām.

«Nacionālā mantojuma jautājums nav tik vienkāršs, kā iespējams viegli atņemt vienu un atzīt otru, — sacīja mākslas zinātņu doktors N. Bačinskis (PSRS Zinātņu akadēmijas Mākslas vēstures institūts). — To nevar darīt, jo arhitektūras mantojumu, tāpat kā katru kultūras mantojumu, rada visa tauta, bet nekad — tikai valdošā virsotne. Lai kā arī nekālgātu par «vācu Rīgu», patiesība tiks atzīta un Latvijas arhitektūras vēsturē tiks uzrakstīta tā, kā tā jābūt uzrakstītai. Tē leģitēsēta ne tikai Latvijas PSR, bet visa Padomju Savienība».

ACI «konceptijas» vulgarizatorisko raksturu pasvītēja mākslas zinātņu kandidāts G. Minervins (PSRS Arhitektūras akadēmijā). «Ko te apgalvo? To, ka vienīgi zemniekam piederotais ir tautas kultūras izpausme. Tāda vulgarizācija nozīmē aiziešanu no marksisma-lenīnisma pozīcijām».

Arhitektūras kandidāts L. Bogdanovs (PSRS Arhitektūras akadēmijā), vērsoties pret vulgarizāciju un valdošo šķiru ietekmes pārspīlēšanu, teica: «Jāizklaidē mūs par vācu rases pārkumu, kas līdz pēdējam laikam nav vēl izklaidēts un ietekmē atsevišķus zinātnes darbiniekus. Šim mītam beidzot reiz jādā gais!».

Piebildsim vēl, ka «konceptijas» autori domā par Latvijas arhitektūras antinacionālo raksturu sakās izlojūši no LPSR Zinātņu akadēmijas Vēstures un materiālās kultūras institūta izdotās «Latvijas PSR vēstures» (I d., 1953.). Pret to protestēja viens no grāmatas redakcijas koleģijas locekļiem, vēstures zinātņu kandidāts A. Drizulis. Tādas domas, kuras pamatā ir rupja marksisma vulgarizācija un «prolētkulta» atskaņas, «Latvijas PSR vēsturē» nā v. «Jūs «konceptijas» ir antimarksistiska, — ACI referentei teica arī LVU docente M. Jakobsone. — Jūs aisaucaties uz «Latvijas PSR vēsturi», bet tur nav tādas «konceptijas».

Vulgāro sociologu un nihilistu pēdās ejot, var aiziet tālu jū tālu. Var aiziet pat, kā atzīmēja J. Jaraļovs, līdz bēdīgi slavenajiem «troglodītiem», kas pēc Oktobra revolūcijas ierosināja nojaukt visus buržuāziskos dzelzceļus, lai to vietā celtu jaunos, proletariskus. Kā tomēr izskaidrot šādu neēdžību ieviešanos ZA Arhitektūras un celtniecības institūtā?

Arī uz šo jautājumu apspriedē deva skaidru atbildi. L. Birzīte un A. Mālmēisters, teikts rezolūcijā, «novēd pie scholastiskām schemām arhitektūras zinātnē: tā vietā, lai uzmanīgi izstudētu materiālu un no analīzes datiem secinātu galvenās likumsakarības, viņi šīs likumsakarības mēģina uzstādīt iepriekš, pēc tam mākslīgi pielāgojot tām atsevišķus faktus».

Dialektika visas parādības prasa apskatīt konkrētos vēsturiskos apstākļos, saistībā ar citām parādībām attiecīgā laikā un telpā. Apskatot arhitektūras pieminekļus izolēti, ACI scholasti šodien, kā teica prof. I. Maca, interesejas galvenokārt par to, kam tie piederējuši pirms 500 gadiem, piedēvējot šim apstāklim izšķirēju nozīmi celtnes novērtējumā. Tad secina, ka vācu iekarotājiem piederējuši Rīgas arhitektūra latviešu tautai bija, ir un būs sveša, naidīga utt., utt. un, izrādās, bez kāda juridiska pamatojuma mēs šodien lepojoties ar savu skaisto Rīgu. Mēs visi — ir tie, kas pašāzīdīgā darbā cenšamies aizvien jo skaistāku padarīt Padomju Latvijas galvaspilsētu, ir tie, kas ar siltu sirdsību piemēnam Rīgas torņus savās dzeļās un dziesmās, ir tie, kas tos košās krāsās atveidojam uz audekla, ir tie, kas laikrakstos ievietojam tradicionālos fotoattēlus ar darba pirmindiniekem uz Rīgas fona — mēs visi, izrādās, smagi kļūdodamies... — Lūk, kur nonāk sprīdēlējoši scholasti, kas, atrāvušies no dzīves, kabinetu noslēgtībā nododas «konceptiju» izdomāšanai!

Protams, arhitektūrai, salīdzinot ar citām mākslām nozārem, piemīt «specifiska īpatnība, kas šķiru sabiedrībā ietekmē celtnes idejiski māksliniecisko iedarbi uz cilvēku: arhitektūra ir māksla, kuras darīnājumā reizē ir materiālās kultūras elementi. Celtnes piederība, attieksmes pret īpašnieku, attieksmes pret uzdevumu, kas attiecīgā periodā kalpo celtnē — tas viss savijas ar attieksmēm pret celtnes idejiski māksliniecisko traktējumu. Kādas agrāk varēja būt krievu tautas attieksmes pret ienīstā despota mitekli — Ziemas pili? Šodien, turpretim, jēpīngādiēti ar pilnām tiesībām rāda viesiem šo skaisto pili kā savas mīļotās padomju pilsetas lepnumu un vienu no lielākajiem dārgumiem. «Auroras» zaves, atdodot

lielā krievu arhitekta Rastrelli šedevru tautai, reizē pavēra ceļu tā idejiski māksliniecisko vērtību plašai izpratnei. Līdzīgā kārtā šodien izmaiņūšās arī latviešu tautas attieksmes pret Rīgas arhitektūras pieminekļiem» (ACI zinātniskais sekretārs G. Priedē un arhitekts V. Susts).

Jāsaka gan, ka latviešu tautas dziesmas — pie tām tuvāk pakavējās prof. A. Krūmiņš — noteikti atdala «Rīgas kungus», kam vēlīti naida pilni vārdi, no pašas Rīgas — «skaistās Rīgas».

«Novēdot visu mantojumu tikai pie zemnieku arhitektūras un noraidot Rīgas un citu Latvijas pilsētu arhitektūras pieminekļu objektīvo vērtību, lasām rezolūcijā, bb. Birzīte un Mālmēisters «ar to pašu būtībā noraida mantojuma apgušanu Latvijas padomju arhitektūras radīšanā».

Pie šādas nostātnes aplamības vairs nekavēsimies. Absurdi ir orientēt arhitektus, — daudzstāvu dzīvojamā namu, skolu, kultūras pīļu utt. projektētājus! — uz salmu jumtiem kīlām vienstāvu guļbūvēm.

Taču jāizšķir divas lietas: mantojuma cēlīšana un tā izmantošana jaunradē.

«Ja mums ir dārgs tas skaistais, ko mums atstājuši vēsture — Latvijas, nevis Vācijas vēsture! — tas nebūt nenozīmē, ka mēs mūsu klubus, teatrus, pīļu utt. sāksim celt Doma baznīcas garā. Nevienš no latviešu arhitektiem negatavojas to darīt — es šaubos, vai atrastos kaut viens vienīgs tāds biedrs», teica prof. I. Maca.

Vienīgi padomju arhitektūras būtības neizpratne var ļaut izvirzīt problēmu — «ko gēmt par paraugu jaunās latviešu padomju arhitektūras radīšanā». Sociālistiska pēc satura, padomju arhitektūra ir kvalitatīvi jauna parādība pasaules arhitektūras vēsturē. To nevar evolūcionāri atdarināt nedz no Vecrīgas, nedz, vēl mazāk, no Latvijas dūmistabas vai Vidzemes dzīvojamās rījas. Radoši pārstrādājot, izmantošim tikai pašus progresīvākos mūsu mākslinieciski augstvērtīgo arhitektūras pieminekļu principus.

«Mantojuma studēšanai un apgušanai jābūt nevis skolnieceiski kompīlatīvai, bet radoši apzinātai, lai radītu jaunus veidoļus un formas, kas pēc iespējas pilnvērtīgāk izteiktu jauno, sociālistisko saturu», teica b. J. Jaraļovs.

«Apgūstot mantojumu, jāatceras, ka pirmām kārtām, dabīgi, jāapgūst pašu tautas mantojums, nacionālais mantojums — tas vislabāk saprotams un vistuvāks tautai. Tas nenozīmē, ka tiek mazināta vispasaules klasiskā mantojuma nozīme, bet ļauj precīzēt tā vietu un attieksmi pret PSRS tautu nacionālo mantojumu. Taču vienmēr jāatceras krievu klasiskā mantojuma sevišķā loma un nozīme nacionālās formas veidošanā jebkurā no padomju republikām, neatkarīgi no tā, cik bagāts ir pašu mantojums».

«Latvijas arhitekti, radot jauno padomju arhitektūru, — atzīmēts apspriedes rezolūcijā, — nevar neapņemt kā pašu tautas mantojumu, tā krievu un vispasaules klasikas vērtības».

Visā apspriedes laikā nevienš no runātājiem neaizstāvēja ACI scholastu «konceptiju». Gluži otrādi, visi asi nosodīja šo nihilistisko, dezorientējošo viedokli — jo sevišķi arhitektu pārstāvji: Rīgas galvenais arhitekts N. Rendelis, Latvijas Padomju arhitektu savienības valdes atbildīgā sekretāre E. Aizsilniece, arhitekti B. Artmanis un V. Ivanovs. Apspriedes noslēguma dienā tika nolasīta ACI direktora A. Mālmēistera vēstule, kurā viņš atzina, ka kļūdījies, un atteicās no šāviem līdzšinējiem uzskatiem. L. Birzīte savas kļūdas atzina tikai daļēji.

Apspriedes noslēgumā LPSR ZA viceprezidents, ZA īstais loceklis F. Degļavs sacīja: «Stāvoklī, kāds bija radies ACI, vainojami arī LPSR Zinātņu akadēmijas Prezidijs un Tehnisko zinātņu nodaļa. Mēs sen redzējām, ka institūta darbs atpaliek, ka tajā daudz trūkumu, taču šo trūkumu labošanai savlaicīgi nebūvēlējām radikālus līdzekļus, aprobežojoties ar puslojiem. Nav pamata šaubīties, ka Padomju Savienības Komunistiskās partijas vadība, Maskavas vadošajiem institūtiem palīdzot, atradīsim ceļus un līdzekļus LPSR ZA Arhitektūras un celtniecības institūta darba pārcelšanai tāda līmenī, kas tiešām atbilstu tā uzdevumiem».

Padomju Latvijas arhitektu — zinātnes un prakses darbinieku galvenais uzdevums šodien ir: veļtīt visus spēkus lielā komūnēma celtniecības laikmeta cīņīgas latviešu padomju arhitektūras radīšanai! Šai darbā nopietnu ieguldījumu deva aizvadītā apspriede.

Latvijas PSR Kulturas ministrija

Latvijas PSR Kulturas ministrijas koleģija apspriedusi, kā Valsts L. Paegles vārdā nosauktais teātris un Jaunatnes teātris izpilda šefības pienākumu rajonu kultūras un izglītības iestādēs.

Koleģija atzīmēja, ka zināmu šefības darbu veicis L. Paegles vārdā nosauktais teātris Valmieras, Rūjienas, Valkas un Smiltēnes rajonos. Teātris organizējis Smiltēnē, Valmierā un Rūjienā četras plašas seminārus mākslinieciskās pašdarbības pulcīnu vadītājiem, kuros tie iepazīstināti ar dažādiem skatuves mākslas jautājumiem — režiju, aktiera darbu pie lomas, aktiera melstības jautājumiem. Teātris sniedzis arī 17 konsultācijas pašdarbības pulciņiem.

Jaunatnes teātris sarīkojis seminārus Jēkabpilī un praktiski palīdzējis Plaviju rajona kultūras namam izgatavot dekoratīvo ietērpu R. Blaumaņa lugai «Uguni».

Tomēr koleģija atzīmēja, ka minētie teātri vēl nav darījuši visu iespējamo, lai organizētu pilnvērtīgu un plānvēdīgu šefību savas zonas rajonos. Šefības darbs maz skāris kolchozu un MTS kultūras iestādes. Minētie teātri vēl nav snieguši palīdzību Valkas, Neretas,

Aknīstes un Līvānu rajonu kultūras un izglītības iestādēm.

Koleģijā atzīmēts, ka šefībā visvalrāk atpalicis Liepājas teātris, kurš nav palīdzējis pat sava rajona kultūras iestādēm un nav nosūtījis savu pārstāvi uz rajona dramatisko kolektīvu skati.

Koleģijas sēdē minēti fakti, ka atsevišķas rajonu kultūras nodaļas nav pietiekami atsaucīgas savu šefu rīkotajiem pasākumiem Piemēram, uz Dailes teātra rīkoto semināru dramatisko kolektīvu vadītājiem netika komandēti pārstāvji no Rīgas un Jaunjelgavas rajoniem. Arī nesen rīkotajā starprajonu seminārā Skrundā no pieciem rajoniem bija ieradusies tikai 7 diriģenti.

Latvijas PSR Kulturas ministrijas koleģija lēta visiem teātriem un pārējām mākslas iestādēm, kas uzņemušas šefību par rajonu kultūras un izglītības iestādēm, uzlabot šefības darbu, pārvērst to sistematiskā un praktiskā palīdzībā lauku kultūras iestādēm.

Koleģija pieprasīja, lai Kultūras un izglītības iestāžu Galvenā pārvalde uzlabo šefības darbu, kā arī padara Republikānisko Tautas mākslas namu par šefības darba koordinēšanas un efektīvas vadīšanas centru.

ŠONEDĒL

Latvijas Padomju komponistu savienības sestā plenuma koncerti:

16. maijā, plkst. 20, Universitātes aulā simfoniskais koncerts.

18. maijā, plkst. 20, Universitātes aulā simfoniskais koncerts.

19. maijā, plkst. 20, Filharmonijas zālē kameramūzikas vakars.

20. maijā, plkst. 20, Filharmonijas zālē jauks koncerts.

21. maijā, plkst. 20, Universitātes aulā simfoniskais koncerts.

Sodien Apgabala virsnieku namā Lietuvas PSR Valsts tautas dziesmu un deju ansambļa koncerts. Mākslinieciskais vadītājs PSRS Tautas mākslinieks, Staļina premijas laureāts J. Svēds. Diriģents Lietuvas PSR Nopelniem bagātais mākslinieks E. Pilipaitis. Sākums plkst. 20.

17. maijā Filharmonijas zālē Vissavienības un starptautisko konkursu laureāta Borisa Goldšteina (Maskava) vijokkoncerts Pie klavierēm L. Jedlīna. Sākums plkst. 20.

Dalles teātri Poligrafiķu centrālā kluba tautisko deju kolektīva atskaites koncerts. Sākums plkst. 20.

21. maijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā grafiķu sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

DJENBJENFU — PARIZE

8. maijā Zenevas konference sāka apspriest Indokīnas problēmu. Lai pirmos tam Dž. F. Dalless bija atstājis Zenevu. Amerikāņu prese, pūlēdamās iztēlot valsts sekretāra bēgšanu kā ASV diplomātijas uzvaru, sāka taurēt, ka Indokīnas likteni izšķirs nevis Zenevā, bet gan Vašingtonā, kur tai laikā uz ārkārtēju sēdi bija sanākusis ASV augstākā «atšardzības» padome. Citiem vārdiem, no amerikāņu puses viss tika darīts, lai izjauktu Indokīnas problēmas efektīvu apspriešanu Zenevā un mazinātu Francijas (un Anglijas) lomu šā jautājuma izšķiršanā.

Dalless mēģinājumi novērst sabiedrības uzmanību no Zenevas un panākt ar histerisku kliegšanu un atklātiem draudiem Vašingtonas preses konferencēs to, ko viņš nespēja panākt ar šantāžu rietumvalstu diplomātu separātiskās apspriedēs Zenevā — nedevis nekādus rezultātus. Francijas un Anglijas delegāti neuzdrošinājās torpēt Zenevas konferenci. Parīzē neviens neesaucās pēc ASV palīdzības. Londona negrozīja savu noraidošo vēso attieksmi pret Indokīnas konflikta «internacionalizācijas plāniem». Un pats galvenais — Vjetnamas tauta pavīsam vienaldzīgi uzņēma Dallessa dūres vicināšanu...

7. maijā — dienu pirms Indokīnas jautājuma apspriešanas — Vjetnamas Tautas Armija (VTA) ieņēma pēdējo franču kolonizatoru atbalsta punktu Ziemeļvjetnamā — cietoksni Djenbjenfu. Cietoksni krišana bija izcila militāra un politiska nozīme, kā arī milzīga starptautiskā rezonanse.

Tā, vispirms, apliecināja Vjetnamas armijas augsto spēku un kolonizatoru nespēju pat ar amerikāņu aviācijas maksimālu atbalstu pretoties VTA triecieniem. Septiņpadsmit tūkstoš viru liela garnizona iznīcināšana vai sagūstīšana ir neatsverams zaudējums franču spēkiem Vjetnamā. Djenbjenfu krišana atbrīvo tagad vairākas VTA divīzijas uzbrukuma operāciju izvērsšanai Sarkaņas upes deltas rajonā, kur atrodas pēdējās franču pozīcijas Ziemeļvjetnamā.

Djenbjenfu atbrīvošana pierādīja visai pasaulei, ka kolonizatoru lieta zaudēta visā Indokīnā un ka Parīzei vislabākā izeja ir miera noslēgšana ar Vjetnamu, pamatojoties uz Vjetnamas Demokrātiskās Republikas priekšlikumiem. Tas ļautu Francijai saglabāt savienību ar Indokīnas valstīm un nodrošinātu tai zināmas ekonomiskās priekšrocības šaj rajonā. Atzīstot reālistisku pieeju Vjetnamas DR delegāta priekšlikumiem Zenevā, «Monde» pasvītvoja: «Djenbjenfu ir tikai piemērs tam, par ko izvērties viss karš Indokīnā, ja to turpinās. Kara ielīgšana novedīs pie mūsu armijas bojā ejas».

Tāču proamerikaniski noskaņotās aprindas Francijā, kam liela ietekme uz Lanjela valdību, negrib vilkt šīs konsekvences. Gluži otrādi. Tās mēģina izmantot Djenbjenfu «dramu», lai uzkurinātu Francijā šovinisma tvanu. Valsti pasludināja nacionālās sāras (kas, tāpat kā Djenbjenfu garnizona komandiera De Kastri paaugstināšana par brigades ģenerāli, neviļus sauc atmiņā plaši pazīstamu analogiju no otra pasaules kara vēstures), Lanjela valdība uz nenoteiktu laiku un ar ļoti noteiktu nolūku atlika padomju baleta viesizrādes Parīzē un Nacionālajā sapulcē sarīkoja demonstrāciju par godu Djenbjenfu «varoņiem». Tomēr reacionāru tieksmes izstīt politisku kapitālu no Djenbjenfu rajonā upurēto franču karavīru asinīm, izgāzās ar troksni. Parlamentā ne tikai visa komunistu frakcija, bet arī daudzi socialisti, radikāļi, degolliēši atteicās godināt Djenbjenfu «varoņus», kuru vidū, kā atzina Lanjels, gandrīz puse ir vācu esesieši — franču ārzemju leģiona galvenais kontingents. Valdības orga-

nizēto ceremoniju pārtrauca starpsauzieni ar aicinājumu «izmeklēt Djenbjenfu upuru liederības». Dienu vēlāk opozīcija iesniedza oficiālu interpelāciju ar prasību uzlikt Bido par pienākumu darīt visu, lai neatkārtotos Djenbjenfu notikumi, un ierosināja atklāt debates par valdības politiku Indokīnas jautājumā. Reizē ar to dažādu virzību franču laikraksti nopietni bridināja valdību, lai tā neļauj ietekmēties no Vašingtonas kārtējās histerijas.

Si trauksme nebija bez pamata. Parīzē bija kļuvis zināms, ka 7. maijā ASV apvienotā štāba priekšnieku grupa izstrādājusi kādu projektu, kura būtība šāda: Francija steigšus nosūda uz Indokīnu divas franču divīzijas. To vietā Francijā ierodas... divas amerikāņu divīzijas. Un kā atlīdzību Vašingtona «valrs neprasīs, lai Francija nekavējoties ratificētu «Eiropas armijas» līgumu». Komentāri, šķiet, liek! Par to, ka Francija apņemas sev nocirst roku Indokīnā, Vašingtona žēlīgi atbrīvo to no steigas bāzt galvu cilpā Eiropā.

Nav brīnums, ka pat pie visa pierādusī franču buržuāzija pieprasīja nekavējoties apspriest Lanjela valdības ārpolitiskos nodomus. Bet tāpat nav arī brīnums, ka Lanjels, slēpdams savus plānus, par katru cenu pūlējās nepieļaut valdības politikas publisku apspriešanu. Santažēto Nacionālo sapulci ar valdības krīzes draudiem Zenevas konferences laikā, Lanjels pieprasīja «atlikt debates» un saistīja savu prasību ar uzticības votumu.

Ko nozīmēja šis gājienš? Tas nozīmēja, ka Lanjels, izmantojot Francijas sabiedrības dziļo ieinteresētību Zenevas konferences normalā norisē, grib izspiest no Nacionālās sapulces atbalstu Bido līnijai Zenevā. Šis līnijas pamatā ir melnā versija par Vjetnamas TA «invāziju Patet-Lao un Kchmerā». Francija cenšas apgalvot, ka minēto valstu tautas režīmi ir «spoki», kaut gan šie «spoki» jau iznīcinājuši vairāk nekā 20 000 franču kolonizatoru. Bet versija par «spokiem» vajadzīga Bido, lai iztēlotu Patet-Lao un Kchmeras tautu atbrīvošanas cīņu kā «Vjetnamas agresiju» un uz šīs fikcijas pamata izvirzītu Zenevas konferencē Vjetnamas Demokrātiskajai Republikai pilnīgi nepieņemamas prasības. Tā ir Bido nostāja, kuru viņš rūpīgi slēpj zem frazes par Francijas «patiesiem centieniem pēc kara drīzas izbeigšanas un goda pilna miera noslēgšanas». Skaidrs, ka šāda pozīcija pilnīgi atbilst Dallessa plāniem, amerikāņu bruņošanās magnātu interesēm, kuri par visu vairāk baldās no Indokīnas konflikta noregulēšanas. Bet Bido viedoklis ir krāsā pretrunā Francijas nacionālajām interesēm, kuras prasa izbeigt ruinejošo koloniālo karu Indokīnā.

To saprot miljoniem franču patriotu. Tieši viņi ietekmē arī Nacionālajā sapulcē notikušās tās spēku samēru pārmaiņas, kas tik spilgti izpaudušās divās uzticības votuma nobalsošanās astoņu dienu laikā. Ja vēl pirms desmit dienām Lanjela valdība ieguva 49 balsu vairākumu, tad 13. maijā, kad tā no jauna saistīja ar uzticības votumu savu prasību atlikt debates par Indokīnu, tā vairs ieguva tikai... 2 balsu vairākumu. Kā atzīmē angļu prese, tas ir vismazākais vairākums visā Francijas parlamenta vēsturē... Notikumi Francijā pēc Djenbjenfu krišanas liecina, ka tās proamerikaniskajām aprindām aizvien grūtāk kļūst realizēt savu politiku.

ASV valdošās aprindas, baidīdamās no Lanjela valdības drīzas krišanas, skubina Partij pieņemt «izšķirošus lēmumus, kamēr nav par vēlu». Bet šim aprindām labi atbildējusi «Combat»: — Ir jau par vēlu! Ar 2 balsu vairākumu var tikai deklarēt politiku. To realizēt nevar.

Literāts

Mana dzimtene

Sopavasār neparasta bija dārzu ziedēšana Phenjanā. Ābeļu un ķiršu koku zaros it kā būtu aizķērusās Dzelenas jūras baltās, mežlīnēm līdzīgās putas... Es redzēju, ka cilvēki apstājas un uzmanīgi pieskārās vārajām, smaržīgajām ziedlapiņām. Ābeles zied katru pavasari, bet pēdējās gados mēs neievērsām uzmanību to maigajiem ziediem, mums nebija vajās ielēpt to smalko smaržu. Un tagad, pēc ilgām kara gadiem, atkal ir atnācis pavasaris ar krāšņiem ābeļu zariem, ar putnu dziesmām; to balsis tik ilgu laiku nebija sadzirdamas artilērijas pērkona dārdos. Un cilvēki atkal uzvilka tautas tērpus, apmaiņot zaļo aizsargkrāsu pret pašastaudekla milīgo spodro baltumu.

Vienu dienu gadā ikviens korejiešs sagaida ar īpašu, svētu sirds jūsmu. Tas ir 15. augusts — slavenā gadadiena, kad Padomju Armija atbrīvoja Koreju. Šajā dienā 1945. gadā padomju karavīri padarīja mūsu zemi brīvu.

Cik daudz jaunu ceļu pavērs toreiz, mums, korejiešiem! Tajās dienās es biju melnstrādnieks elektrostacijā. Bēgot projām no Korejas, japāņi gribēja elektrostaciju uzspriecināt. Bet mēs sapratām, ka tagad tai būs jākalpo tautai, un noorganizējām apsardzi no strādnieku vidus. Mēs izjaucām okupantu nodomu uzspriecināt turbinas un pārējo elektrostācijas iekārtu, tomēr viņi paguva nodarīt ne mazumu ļauna... Padomju Armijas pirmie pārstāvji, kas ieradās pie mums, sāka ar to, ka palīdzēja izremontēt un atkal iedarbināt staciju. Un visi redzēja: Korejas zemē atnākušī karavīri-atbrīvotāji, brāļi, draugi. Izrādījās, ka padomju karavīru vidū ir lielski mehaniki, elektromontieri un tehniķi. Novilkusī karavīru blūzes, viņi kopā ar mums pūlējās ap mašīnām un ierīcēm, kopā ar mums priecējās, kad par vadiem atkal sāka plūst strāva.

Tādus es pirmo reizi ieraudzīju padomju zemes pārstāvjus. Un tādus es tos redzēju pēc tam — gan tajos gados, kad Padomju Armija atradās manas zemes teritorijā, gan vēlāk, kad saskaņā ar ekonomisko vienošanos simtiem padomju specialistu atbrauca pie mums, lai palīdzētu atjaunot un celt rūpnīcas un fabrikas, izgatavot jaunas mašīnas un darbgaldus, plānot pilsētas un izaudzēt jaunas rīsu un augļu koku šķirnes.

Bet es redzēju tajās dienās arī kādas citas zemes — Amerikas Savienoto Valstu pārstāvjus. Redzēju, kā amerikāņu okupanti radīja manas dzimtenes dienvidos nepanesamus apstākļus. Runāju ar Dienvidu iedzīvotājiem, kas ar dzīvības briesmām bija atbēguši pāri kordonam brīvajā Korejā. Viņi bija bēguši no bada un nabadzības, no terora un amerikāņu varas iestāžu necilvēcīgās patvaļas.

Amerikāņu agresori skandināja tajās dienās, ka viņi esot «atbrīvojuši Dienvidkoreju». Bet kāpēc gan viņi toreiz tūdaļ pat sāka ierīkot aviācijas bāzes? Kas gan cits, ja ne viņi, jau pašās pirmajās dienās sāka gatavoties jaunam karam?

LI BUK MENS, korejiešu rakstnieks

Mūsu senajos tempļos ir saglabājusies no porcelāna darināti dievu attēli. Ir dievi, kuru sejas pauž miermīlību un sirsnību. Istenībā tie ir jauni dievi, kuri, kā stāsta teika, dara jaunu ļaudīm. Tā arī amerikāņu okupanti tagad uzspīlējuši sev miermīlīgu dievu maskas. Zem šīm maskām slēpjas melnas dvēseles ļaunais, nelaimī vērtošais smins. Viņi smaida, bet cik daudz indes, niknuma un naida slēpjas zem šiem viltus smaidiem!

Amerikāņu imperialisti ne jau pirmo reizi mēģina sabardāt mūsu zemi. Jau apmēram pirms simts gadiem viņi centās nomākt vergu jūgā korejiešu tautu... 1950. gada vasarā viņi atklāti raidīja uz Ziemeļiem savus karavīrus.

Daudz pieredzēja korejieši kara grūtajās dienās: 500—600 lidmašīnu virs mierīgām pilsētām, bumbu, reaktīvo šāviņu un napaļma lietu, kas līja uz mazbērnu novietnēm, klubiem, slimnīcām, dzīvojamu namu kvartāliem. Tas bija noziegums ne tikai pret Korejas tautu. Tas bija noziegums pret cilvēci. Sogad mana dzimtene sagaidīja Pirmo Maiju miera dzīves apstākļos. Aplūsuši lielgabali, lidmašīnas beļģu šas mest lokus virs manas zemes. Katrs korejiešs lielā lepnumā izsauca: mēs esam uzvarējuši! Mēs esam uzvarējuši roku rokā ar saviem ķīniešu brāļiem. Mēs esam uzvarējuši tāpēc, ka ar mums kopā bija visa miera mīlošā cilvēce. Visi godīgie cilvēki visā pasaulē kopā ar Padomju Savienību centās panākt, lai Korejā iestādītu ilgi gaidītais klusums.

Pašalīdzīgi karoja mani brāļi: neželodami dzīvības, viņi aizstāvēja savu dzimteni, brīvību, neatkarību un godu. Un tagad Darba partijas un tautas valdības pārbaudītāji vadībā viņi tikpat pašalīdzīgi stājusies pie jaunas dzīves celtniecības, pie fabriku un rūpnīcu, pilsētu un ciemu atjaunošanas.

Tagad ikvienas korejiešu pilsētas un ciematā lēlās var pamanīt raksturīgus sīkumus. Cilvēks let pa lelu un pēkšņi pieļecās, paceļ akmeni vai ķieģeli. Pēc katrām simts soļiem atrodas ķieģeļu un akmeņu kaudzes, kas ar katru stundu aug augumā. Tā garāmģājēji, vienkārsī pilsētnieki savāc būvmateriālus, cenšoties, lai nekas neietu zudumā. Laidīs kā putni vij savas līdzas, ar saimnieka rūpību izmantojot visu, kas var noderēt lielajai celtniecībai, ko veic visa tauta. Neviena viņiem to nav mācījies, neviens no viņiem to neprasa... Viņi dara to pašī, sirds skubināti.

Un ar kādu mīlestību, ar kādu neviltoju maigumu strādnieki kopj mašīnas un darbgaldus rūpnīcās un fabrikās! Reiz es biju stacijā, kad izkrāva no Padomju Savienības atvestus darbgaldus. Pārtrūka virve, un smagā kastē tik tikko nenokrita zeme. Cik daudz roku vienā mirklī satvēra to, cik daudz skatījās, metušies uz priekšu, tūdaļ pat kļuva par nesējiem! Un kādas izbailes bija lasāmas ikvienā sejā: kastē

taču varēja nokrist, kaut kas varēja tajā saīst!

Korejas rakstnieki, dzejnieki, dramaturgi, scenaristi tagad cenšas radīt jaunus darbus, kas atspoguļotu mūsu tautas varonīgo cīņu kara dienās un arī tagad — visas tautas celtniecības dienās. Gluži tāpat, kā agrāk kara gados viņi izbrauca uz frontes priekšējām pozīcijām, lai būtu kopā ar karavīriem un kopā ar tiem cīnītos pret ienaidnieku, tagad viņi brauc uz tautas jaunās cīņas — cīņas par savas zemes atjaunošanu — priekšējām pozīcijām.

Pats es rakstu romanu, kas saukts «Elektrostacija». Tas ir darbs, kas veltīts man ļoti tuvajam uzņēmumam, kurā esmu bijis melnstrādnieks. Tas ir veltīts šā uzņēmuma ļaudīm, kas no staigājuši ļoti lielu ceļu. Mūsu elektrostaciju amerikāņu lidotāji apmētāja ar bumbuām sevišķi nīkni. Visi apkaimē bija iznīcināti un sadedzināti... Bet tagad tā atkal stājas ierindā. Tāpēc arī gribu uzrakstīt par elektrostaciju, par tās likteni, kas ir tik tipisks visas manas dzimtenes liktenis.

Mūsu tauta tagad nodevusi mierīgam jauncēsmes darbam. Atkal pie mums atskan liksmī smieklis un mirdz bērnu smaidi. Bet mūsu kopīgo prieku, gluži kā agrāk, vēl aptumšo tas, ka mūsu zeme paliek mākslīgi sadalīta divās daļās, ka mūsu brāļi dienvidos spīstī vārgt nožēlojamās apstākļos svešzemju okupantu jūgā.

Korejiešu tauta vienmēr ir tiekusies dzīvot vienā saimē pati savā nacionālā valstī. Mēs centāmies panākt, lai mūsu zeme apvienotos mierīgā ceļā tūdaļ pat pēc tās atbrīvošanas, bet tam neļāva notikt amerikāņu okupanti, Cerība uz mierīgu apvienošanos mūs nepameta arī atgaidnā, korejiešu tautai no ārpus uzspiestā kara gados. Tagad šī cerība iedegas ar jaunu spēku. Mēs sagaidām, ka apspriede Zenevā, kurā pirmo reizi piedalās visu piecu lielvalstu pārstāvji, pratis atrast vienīgi parēlzo un iespējamo ceļu, lai nodrošinātu stabili mieru mūsu daudz cietušajai dzimtajai zemei. Korejiešu tautai ir tiesības pašai izlemt savas lietas, un tā cer un sagaida, ka lielvalstis palīdzēs tai realizēt šīs svētās tiesības.

Pavasaris sen atnācis arī Zenevā. Arī tur gaiši mirdz maija saule, kļūst atzīven siltāki slavenā ezera ūdeņi. Bet saltsuns dvēs no to vārdiem, kas Zenevā pārstāv Amerikas valdītāju. Viņu vārdā tur atzīven no jauna cenšas nopulgot mūsu zemi, mūsu tautu, nosaukt to par agresoru. Apgāzot šos melus, skan mūsu tautas dēla — Nam Ira vienkārsās, drosmīgās runas, skan Čou En-laja — brīvību mīlošās Ķīnas dēla vārdi.

Daudz sagaida tautas no šā pavasara. Tur, Zenevā, ir runa par manas dzimtenes tautas likteni un par Indokīnas tautu likteni. Mēs ticam tam, ka saaprās, godīgums un taisnīgums uzvarēs un ka šis pavasaris atnesīs mieru visai pasaulei, apstiprinās visu tautu tiesības pašām izlemt savu likteni, celt savu laimi.

(Pēc «Novoje vremja»)

Francijas valdība atlikusi uz nenoteiktu laiku padomju baleta viesizrādes Parīzē. (Avižu ziņa)

Franču valdības amerikāniskās priektes.

S. Gūtmaņa zīm.